Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

ЗВЯЗДА

21 чэрвеня 1991 г. ПЯТНІЦА

Газета выдаецца са жніўня 1917 года

Орган Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі, Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў Беларускай ССР

№ 120 (21648)

Цана 10 кап.

Партыя—прыхільнік рэгулюемага рынку

Забеспячэнне свабоды работнікаў вытворчасці, адкрыццё прасторы для новай матывацыі да працы, развіццё канкурэнцыі і прадпрымальніцтва — асноўная мэта пераўтварэнняў, якія пачаліся ў краіне. Дыскусія аб шляхах і формах карэннага павароту народнай гаспадаркі разгарнулася на навукова-практычнай канферэнцыі «Праблемы ўласнасці і цэнавай палітыкі ва ўмовах пераходу эканомікі да рыначных адносін», якая адбылася 15 чэрвеня ў ЦК КПБ.

У рабоце форуму, арганізаванага Цэнтральным Камітэтам Кампартыі Беларусі, Дзяржаўным камітэтам БССР па эканоміцы і планаванню, Саветам Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі і Беларускай навукова-прамысловай асацыяцыяй, прынялі ўдзел работнікі партыйнага і дзяржаўнага апарату, кіраўнікі прадпрыемстваў, вучоныя рэспублікі. Старшынстваваў на канферэнцыі першы сакратар ЦК КПБ А. А. Малафееў.

ЗАХАВАЦЬ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫ ЎКЛАД

Выступленне першага сакратара ЦК КПБ А. А. МАЛАФЕЕВА на навукова-практычнай канферэнцыі

Паважаныя таварышы! У Кампартыі Беларусі, у яе Цэнтральнага Камітэта ёсць прамая, шчырая цікавасць да гэтай тэмы, якую мы сёння абмяркоўваем. У чым сутнасць пытання? Яна заключаецца ў тым, што праблемы пераходу на рыначныя адносіны павінны ажыццяўляцца ў інтарэсах народа, а не ў інтарэсах наваяўленых мільянераў, якія накапілі мільён не потам і працай, а ў выніку тых працэсаў, што ў апошні час адбываюцца ў нашай эканоміцы.

У Кампартыі Беларусі няма іншай мэты, акрамя той, каб грамадства жыло нармальным дэмакратычным жыццём, каб працоўны чалавек мог задавальняць свае надзённыя патрэбнасці. Партыя, якая займаецца толькі сваімі ўнутранымі пытаннямі, выкарыстоўвае палітычную кан'юнктуру, каб зарабіць танны аўтарытэт, не патрэбна людзям.

З другога боку, пры вырашэнні праблем сацыяльна-эканамічнага развіцця грамадства мы не збіраемся вяртацца да старых метадаў работы. Мы будзем актыўна і наступальна дзейнічаць у рамках таго, што тыпова для палітычнай арганізацыі, але да таго, як жыве народ і як выкарыстоўваюцца магчымасці для павышэння яго жыццёвага ўзроўню, мы абыякавымі, безудзельнымі не будзем і не можам быць. Зыходзячы з гэтага, сённяшняя наша размова ў многім павучальная, мае вялікую цікавасць. Тут выказваліся розныя пункты гледжання і падыходы, гэта вельмі добра. Толькі разнастайнасць заахвочвае шукаць ісціну і прымаць тыя рашэнні, якія ў інтарэсах грамадства, інтарэсах практычнай справы.

Я, вядома, не думаю, што ў рамках адной канферэнцыі мы раптам паразумнелі такім чынам, што будзем ведаць, як ісці да рынку, як ажыццяўляць раздзяржаўленне, прыватызацыю, як не дапусціць перакосаў пры лібералізацыі цэн, не штурхнуць грамадства да новых эмацыянальных усплёскаў. Галоўная наша мэта — гэта зрабіць першы крок у адпрацоўцы той мадэлі рыначных адносін, якая павінна палепшыць жыццё народа.

Мы ідзём навобмацак, метадам спроб і памылак. Мы іх нарабілі за перабудову нямала. У выніку эмацыянальных меркаванняў, дэкларатыўнасці і палітычнай кан'юнктуры прымаліся такія рашэнні, якія да канца не даводзіліся, яшчэ больш заблытвалі абстаноўку ў грамадстве, і мы неслі каласальныя не толькі маральныя выдаткі, але і эканамічныя страты.

Слухаеш прамоўцаў, і складваецца ўражанне, што некаторыя сабраліся для таго, каб вырашыць, як хутчэй і каму прадаць дзяржаўную ўласнасць. Я думаю, такая пастаноўка пытання неправамерная. Сутнасць заключаецца ў тым, у якім грамадстве мы збіраемся жыць.

У рашэннях XXXI з'езда Кампартыі Беларусі канкрэтна і ясна запісана аб тым, што мы за такую мадэль грамадства, якая б гарантавала захаванне сацыялістычнага ўкладу, выключала б сацыяльнае расслаенне грамадства, забяспечвала б рост дабрабыту насельніцтва. Гады два з лішнім назад першапачатковая задума перабудовы, у аснове якой ляжала абнаўленне сацыялізму, неабходнасць зрабіць яго патрэбным і карысным для людзей, стала неяк непрыметнай. Адбылося расслаенне. Адны цягнуць грамадства на шлях капіталізацыі — гэта ўжо не словы, гэта практычныя дзеянні, якія мы можам назіраць у штодзённым жыцці; другія лічаць, што трэба пакінуць усё як было, праяўляюць настальгію аб мінулых часах. Грамадства нагадвае карціну перацягвання каната — адны ў адзін бок, другія ў другі. А ў канчатковым выніку церпяць людзі, якія ўвесь час гэтыя цяжкасці вымушаны браць на свае плечы. Калі гаварыць аб першапачатковых мэтах перабудовы, то мы не займаліся тым, каб сацыялізм быў прывабным для чалавека. Наадварот, многія разбуральныя з'явы скампраметавалі ў многім гэту грамадска-палітычную сістэму.

Сёння для крытыкі нашай рэчаіснасці вельмі шмат магчымасцей, практычна кожны гэта робіць, і робіць паспяхова. Галоўнае ж пытанне — што рабіць далей? Як выходзіць з гэтага стану, як спыніць зніжэнне жыццёвага ўзроўню людзей? Тут, на жаль, пакуль вычарпальных адказаў у нас няма. Вядома, гэта няпростае пытанне, і ўсе мы павінны думаць над яго вырашэннем.

Мы за разнастайнасць форм уласнасці, за пераважанне калектыўных, за вызначэнне межаў прыватнай. Мы за прыватызацыю пад кантролем дзяржавы.

У. І. Куранкоў, намеснік Генеральнага дырэктара аб'яднання «Белаўтамаз», які тут выступаў, правільна выказваў трывогі, клопаты, практычныя парады, гаварыў аб цяжкасцях, з якімі сутыкнуўся іх калектыў. Усё трэба яшчэ раз асэнсаваць. Вядома, на кожным прадпрыемстве ёсць свае асаблівасці. На першым этапе могуць быць розныя пункты гледжання. Гэта зусім зразумела. Тэндэнцыя пры раздзяржаўленні будзе сарыентавана на развіццё арэндных адносін. Якія іх формы, якая тут сістэма — гэта ўжо іншае пытанне. Гэта патрабуе пэўнай канкрэтызацыі. Калі пытанні раздзяржаўлення і прыватызацыі пойдуць не ў інтарэсах народа, і наваяўленыя мільянеры заўтра нахапаюць асноўных сродкаў, якія створаны ўсім грамадствам на працягу многіх дзесяцігоддзяў, гэта можа выклікаць буйнейшыя сацыяльныя ўзрушэнні. Трэба зрабіць усё, каб гэтага не адбылося.

Я думаю, што ў руках дзяржавы галоўным чынам будуць заставацца базавыя галіны, а таксама тое, што вызначае вырашэнне многіх сацыяльных пытанняў, дае чалавеку магчымасць рэалізаваць свае канстытуцыйныя правы. Гэта ахова здароўя, народная адукацыя, культура. Карацей кажучы, усе галіны, якія працуюць непасрэдна на чалавека. Тут выказваліся правільныя думкі аб тым, што трэба больш рашуча і смела ісці на малую прыватызацыю, якая ў бліжэйшы час можа даць вынік. Гэта гандаль, бытавое абслугоўванне, грамадскае харчаванне.

Буйное палітычнае, псіхалагічнае пытанне — прыватызацыя жылля. Кампартыя павінна мець дакладную пазіцыю. У бліжэйшы час з дапамогай навуковай думкі і практычных рэкамендацый неабходна выпрацаваць адпаведную мадэль вырашэння гэтай праблемы, што будзе грунтавацца на прынцыпах справядлівасці і разважнага сэнсу, атрымае падтрымку грамадства. Трэба ўлічваць, што жыльцы практычна выплацілі кошт кватэр. Іншая справа, якой павінна быць плата за лішнюю плошчу. Тут неабходна параіцца з людзьмі.

Некалькі слоў па прыватнай уласнасці на зямлю. Думкі і пазіцыі розныя. Не выпадкова сёння адносіны да яе нярэдка з'яўляюцца аб'ектам палітычных спекуляцый, таму што, калі прыватная ўласнасць будзе ўстаноўлена на зямлю, то яна пойдзе і ў іншыя галіны, ніякіх абмежаванняў ужо быць не можа.

Я лічу, што рашэнне Вярхоўнага Савета рэспублікі аб уласнасці на зямлю правільнае і адпавядае інтарэсам людзей. Магчымасць чалавека атрымаць зямлю ў пажыццёвую спадчыну з правам распараджацца сваёй прадукцыяй — гэта менавіта тое, што сёння трэба, тое, што дапаможа павялічыць вытворчасць сельскагаспадарчай прадукцыі. Я думаю, што іменна гэтага прынцыпу нам трэба і прытрымлівацца, таму што калі дазволіць продаж зямлі, то гэта створыць умовы для спекуляцыі, узвінчвання цэн на прадукты харчавання, выдалення дзяржавы ад іх рэгулявання.

Але ёсць і другі бок праблемы. Нельга ў сельскай гаспадарцы чапляцца за старыя формы. Сёння ж у калгасах і саўгасах патрабуюцца зусім іншыя вытворчыя адносіны. Грамадскія гаспадаркі пазбаўлены магчымасці ў поўнай меры распараджацца атрыманай прадукцыяй. Праўда, нельга дапускаць тут і крайніх мер, якія сёй-той прапануе. Трэба збаўляцца ад вядомай прадузятасці да фермерскіх гаспадарак. Але ўсё пытанне заключаецца ў тым, як забяспечыць іх тэхнікай, іншымі матэрыяльна - тэхнічнымі рэсурсамі. Фермер ходзіць, кленчыць, прыніжаецца, каб кілаграм цвікоў недзе дастаць. Дарэчы, сёння пераразмяркоўваць няма чаго, таму што калгасы і саўгасы ў апошнія гады аказаліся ў цяжкім становішчы. Дзяржава перастала па-сапраўднаму займацца імі. А вырашэнне харчовай праблемы нельга адкласці на заўтрашні дзень. Сёння нічым не апраўданая палітыка ў адносінах да калгасаў і саўгасаў адлюстроўвае сутнасць таго, што адбываецца, асабліва з устанаўленнем свабодных цэн на прадукцыю вытворча-тэхнічнага прызначэння.

Вёска аказалася найбольш неабароненай пры пераходзе да рынку. Яна перажывае адзін з самых драматычных этапаў у сваёй гісторыі. Таму выключнай, якая не цярпіць прамаруджвання, уяўляецца задача абароны сялянства ад стыхіі рыначных адносін, аднаўленне парытэтнасці алносін паміж горадам і вёскай. Меры, намечаныя і саюзным, і рэспубліканскім урадамі, яўна недастатковыя. Патрэбны дадатковыя намаганні, каб пазбегнуць катастрофы. Выхад тут у поўнай кампенсацыі калгасам і саўгасам велізарных дадатковых затрат. Для гэтага трэба адшукаць у рэспубліцы дадаткова 4 мільярды рублёў. Пытанне няпростае. Але без яго вырашэння ніякіх зрухаў наперад у нас не будзе.

Некалькі слоў аб лібералізацыі цэн. Трэба называць рэчы сваімі імёнамі. Так, ва ўмовах рынку лібералізацыя цэн непазбежна. Але ў якое становішча яна паставіць чалавека працы? Цэнавая рэформа нас ужо многаму навучыла. Хацелі б мы ці не хацелі, а трэба шукаць шляхі, хоць гэта і цяжка, для таго, каб на асобныя прадукты харчавання, на некаторыя тавары ўсё-такі шукаць магчымасці зніжэння цэн. Хоць сёння гэта здаецца быццам бы нелагічным, таму што зарплата павышаецца ў 1,5—2 разы, а тавараў для пакрыцця грашовых даходаў насельніцтва няма. Гэта можа прывесці да суперінфляцыі, да непазбежнага павышэння цэн. Выхад тут у тым, каб настойліва павялічваць вытворчасць, і перш за ўсё спажывецкіх вырабаў. Інакш нам не пазбегнуць сур'ёзных сацыяльных усплескаў, якія могуць прывесці да поўнага паралічу эканомікі і кіравання. Наша задача — не дапусціць самавольства ў цэнаўтварэнні, што не-не ды і праяўляецца кіраўнікамі асобных прадпрыемстваў або галін. Нядаўна, напрыклад, Мінскаграпром увёў свабодныя цэны на агародніннную прадукцыю. Безумоўна, трэба кампенсаваць калгасам і саўгасам затраты на вытворчасць агародніны. Але нельга ж гэта рабіць за кошт людзей. Цэнтральны Камітэт Кампартыі Беларусі будзе даваць такім фактам прынцыповую палітычную ацэнку.

Вядома, па меры набліжэння да рынку, па меры насычэння яго таварамі цэны будуць балансавацца попытам і прапанаваннем. Мы нікуды не дзенемся ад гэтага, але цяпер магчымасць лібералізацыі цэн павінна кантраляваццa Вярхоўным Саветам і ўрадам рэспублікі.

Думаю, мы правільна зрабілі, выносячы на абмеркаванне навукова-практычнай канферэнцыі пытанне, што хвалюе літаральна кожнага жыхара рэспублікі. І ў дакладах, і ў выступленнях выказана нямала цікавых і карысных прапаноў па праблемах прыватызацыі раздзяржаўлення ўласнасці, цэнаўтварэння, іншых аспектах пераходу на рыначныя адносіны. Усё гэта павінна знайсці адлюстраванне ў рэкамендацыях канферэнцыі і прымяненне ў нашай практычнай рабоце. Мы і ў далейшым маем намер актыўна выкарыстоўваць увесь наш навукова-эканамічны патэнцыял у інтарэсах удасканалення вытворчых адносін, павышэння эфектыўнасці эканомікі, паляпшэння жыцця людзей.

Будзем будавацца

Прадукцыю вытворчага аб'яднання «Смаргоньсілікатабетон» будаўнікі добра ведаюць: яна вызначаецца высокай якасцю, пабудовы featurerознага прызначэння атрымліваюцца з яе трывалымі, надзейнымі. Адно дрэнна: не хапае, вельмі не хапае пакуль на будаўнічых пляцоўках цэглы і блокаў. Каб павялічыць выпуск гэтай прадукцыі, смаргонцы стварылі акцыянернае таварыства, у якое ўвайшлі мясцовы завод аптычнага станкабудавання, райаграпрам, раённае вытворчае аб'яднанне жыллёва-камунальнай гаспадаркі, трэст № 20 са Светлагорска і, вядома, ВА «Смаргоньсілікатабетон». Аб'яднанне фінансавых рэсурсаў членаў акцыянернага таварыства дасць магчымасць, правёўшы рэканструкцыю прадпрыемства — а яна каштуе каля 5 мільёнаў рублёў — істотна пашырыць вытворчасць сілікатнай цэглы.

Спецыялісты аб'яднання падтрымліваюць цесныя сувязі з навукай, і гэтая садружнасць дае ім магчымасць абнаўляць прадукцыю, паляпшаць яе якасць. Так, у будучым годзе тут пачне дзейнічаць лінія па выпуску блокаў меншай шчыльнасці. У выніку яны будуць лепш захоўваць цяпло ў будынках, паменшыцца іх вага, расход матэрыялаў пры вытворчасці. Галіновы НДІ, правёўшы даследаванне ўзораў новай прадукцыі, даў такое заключэнне: «Ячэісты бетон, атрыманы ў ВА «Смаргоньсілікатабетон», мае больш высокія будаўніча-эксплуатацыйныя якасці, чым ячэісты бетон той жа шчыльнасці замежных аналагаў». Вось так. А мы кажам — заграніца...

Ужо тры гады, як калектыў аб'яднання ўзяў яго ў арэнду. Гэта дало яму больш самастойнасці ў распараджэнні заробленымі грашыма. Значная частка іх ідзе зараз членам калектыву ў якасці розных даплат і кампенсацый, што істотна павялічвае іх сацыяльную абароненасць.

Сярод планаў калектыву — выкупіць аб'яднанне, стаць яго ўласнікам. І нарошчваць магутнасці, каб хоць часткова зменшыць напружанасць з будматэрыяламі. Так што ёсць надзея: будзем будавацца больш.

Я. ЧАПЛЯ.

На здымках: тэхнолаг цэха вытворчасці цэглы Іна **ВІЛЬКЕВІЧ;** ідзе адгрузка прадукцыі.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

— На сесіі Вярхоўнага Савета БССР —

Будзем са сваім Прэзідэнтам. З якім?

Ці прыбавіцца Прэзідэнтаў у нашай краіне і ці будзе сярод іх беларускі? Дэбаты па гэтаму пытанню занялі істотную частку рабочага часу дэпутатаў. Пытанне, відаць, вартае таго: размова ідзе аб прынцыпова новай будове нашай дзяржавы.

Якія ж аргументы на карысць прэзідэнцтва вылучыла Камісія па пытаннях работы Саветаў народных дэпутатаў і развіцця самакіравання, якой была даручана прапрацоўка пытання? Як дакладваў на сесіі старшыня камісіі Уладзімір Леўчык, настаў час зрабіць гістарычны выбар: якім шляхам ісці далей? Старой, наезджанай дарогай, што прывяла грамадства да глыбокага крызісу, альбо шляхам перапрафіліравання ўсіх структур дзяржаўнай улады? Вынікі нялёгкай працы нашага парламента, падкрэсліваў прамоўца, часта аказваюцца малаэфектыўнымі, многія прымаемыя законы не працуюць — таму, што ў рэспубліцы адсутнічае моцная выканаўчая ўлада. Мець яе не ўяўляецца магчымым, не ўвёўшы інстытут прэзідэнцтва.

На думку камісіі, увядзенне прэзідэнцкай улады будзе гарантаваць рэальны суверэнітэт рэспублікі, узды́ме яе прэстыж у міжнародных адносінах. Прэзідэнцкая рэспубліка, у адрозненне ад парламенцкай, больш стабільная і адначасова больш гібка прыстасоўваецца да розных сітуацый і расстаноўкі палітычных сіл.

Першапачаткова пастаянная камісія прадстаўляла праект Закона аб заснаванні пасады прэзідэнта, дзе замацоўвалася яго выбранне непасрэдна насельніцтвам, але першага — на сесіі Вярхоўнага Савета. У ходзе наступных кансультацый, вывучэння прапаноў узнік і новы пункт погляду: выбары Прэзідэнта павінны быць усенароднымі, бо толькі тады ён будзе дастаткова незалежным, над ім не будзе вісець пастаянная пагроза адстаўкі.

Якімі ж паўнамоцтвамі, на думку камісіі, павінен валодаць Прэзідэнт? Ён узначальвае ўсю сістэму органаў кіравання, прадстаўляе для выбрання Старшыню Саўміна рэспублікі, уваходзіць у парламент з прадстаўленнем аб яго вызваленні. Прэзідэнт ставіць пытанне аб адстаўцы ўрада, назначае і вызваляе яго членаў.

Акрамя таго, ён мае права адмяняць пастановы і распараджэнні Саўміна, прыпыняць рашэнні мясцовых Саветаў, што супярэчаць закону. Ён можа аператыўна, не чакаючы сесіі адпаведнага Савета, адмяніць акцыі, якія парушаюць правы і свабоды грамадзян, перашкаджаюць нармальнаму развіццю эканамічных адносін і г. д.

Як бачым, Прэзідэнт надзяляецца даволі вялікімі паўнамоцтвамі. Ці не прывядзе гэта да дыктатуры? На думку камісіі, перашкодзіць гэтаму здольны асноўныя палажэнні тэорыі раздзялення ўлад, што адлюстраваны ў законапраекце. Прэзідэнт не мае права роспуску або прыпынення дзейнасці Вярхоўнага Савета, іншых законна выбраных органаў дзяржаўнай улады. Зыходзячы з гэтага, кіраўнік выканаўчай улады не мае магчымасці ўстанавіць рэжым дыктатуры, распусціўшы прадстаўнічыя органы. У законапраекце прадугледжаны кантрольныя паўнамоцтвы парламента за дзейнасцю Прэзідэнта. Так, Вярхоўны Савет мае права змяніць Прэзідэнта ў выпадку парушэння ім канстытуцыі і законаў рэспублікі, а таксама адмяніць яго ўказы — па той жа прычыне. Ёсць і адваротная сувязь: Прэзідэнт, які валодае правам заканадаўчай ініцыятывы і падпісвае законы, можа вярнуць закон са сваімі пярэчаннямі.

Прэзідэнт не можа прапаноўваць кандыдатуры старшыні і членаў Камітэта канстытуцыйнага нагляду (які, як вядома, кантралюе адпаведнасць рашэнняў Прэзідэнта канстытуцыі і законам), старшыні Вярхоўнага Суда, Генеральнага пракурора рэспублікі, старшыні вышэйшага гаспадарчага суда, старшыні праўлення нацыянальнага банка.

Увядзенне прэзідэнцтва — вялікая, працяглая работа, якая павядзе за сабой змяненні ў радзе раней прынятых законаў, у Канстытуцыі рэспублікі. Ці гатовы мы да такой работы? Выступаючых, як паведамлялася, запісалася аж 45. Паслухаем некаторых з іх.

Генадзь **Казлоў:** Пытанне сёння стаіць так: трэба ці не нашай рэспубліцы сістэма прэзідэнцкай улады? Адказ адзін: трэба. На жаль, мы ўпускаем час: яшчэ 16 мая 1990 года звыш ста народных дэпутатаў БССР прапаноўвалі ўвесці гэтую пасаду. Але тады гэту ідэю праігнаравалі.

(Заканчэнне на 4-й стар.).

«ДАПАМАЖЫЦЕ СТАЦЬ ФЕРМЕРАМ»

У «Звяздзе» за 8 мая пад рубрыкай «Вёска: адраджэнне гаспадара» быў змешчаны матэрыял «Я — аптыміст...». У ім расказвалася пра цікавага, неардынарнага, улюбёнага ў зямлю чалавека — арандатара Аляксандра Казлоўскага з вёскі Белабокі Браслаўскага раёна.

Аднак вось якая характэрная дэталь. Пасля публікацыі водгук на яе адразу даслаў, хто вы думаеце? Сам герой артыкула і папрасіў даць яму слова ў газеце. Ахвотна прадастаўляем такую магчымасць.

Цікава, аб чым хочацца выказацца чалавеку, што яго хвалюе?

— Як толькі калгаснікам далі невялікае паслабленне ў выглядзе арэнды, я ўхапіўся за яе, як той тапелец за саломінку. Да таго часу ўжо меў пэўны вопыт у сваёй рабоце—апаратара машыннага даення. Узяў у арэнду памяшканне, 30 кароў і пачаў новую справу. На наступны год пайшоў далей. Заарандаваў 35 гектараў зямлі, сам улетку пасвіў жывёлу, сам нарыхтоўваў для яе кармы. Ужо ў той час адчуў, што не ўсім такая, нават паўсамастойнасць падабаецца. Давялося абіваць парогі кабінетаў начальнікаў розных рангаў, каб не ставілі мне палкі ў колы кіраўніцтва калгаса.

Але ўсю сілу нашых бюракратычных структур я адчуў на сабе пасля таго, як памкнуўся выйсці з калгаса. У красавіку падаў заяву аб выдзяленні да арандуемых яшчэ 15 гектараў зямлі і заявіў аб жаданні стварыць фермерскую гаспадарку.

Цяпер я міжволі ўспамінаю дзядзьку з паэмы Я. Коласа «Новая зямля». Варта было яму раз з'ездзіць у Вільню ў зямельны банк, як справа вырашылася. А дзе толькі не давялося пабываць мне. І на нарадзе ў Віцебску, і на пасяджэннях райвыканкома і зямельнай камісіі, і ў старшыні РАПА і яго падначаленых, і ў райкоме партыі. Колькі часу страчана! Вышэйшае начальства спачувае, спагадлівыя словы гаворыць, дапамагчы абяцае. А прыеду дамоў — стоп! Старшыня калгаса ні з месца. Цяпер мне здаецца, што калгас у нас самая галоўная інстанцыя. Больш дакладна будзе сказаць, не калгас, а яго старшыня Чеслаў Лявонавіч Баброўскі. Не падабаецца яму фермерства — і ўсё тут. Чаго добрага ўслед за мной і іншыя захочуць выйсці з калгаса. Кім жа тады кіраваць?

Скажу шчыра: многага я не патрабую. Як гаварыў вышэй, прашу 50 гектараў зямлі, ды за кошт маёй долі ў агульнакалгаснай маёмасці 8-9 кароў, цялятак, якія атрымаў сёлета ад арандуемага статка, і сёе-тое з прычапнога інвентару (большасць жа патрэбнай тэхнікі я купіў за ўласныя грошы). Калгасная ж бухгалтэрыя ніяк не можа падлічыць маю долю. Сума, налічаная з першага заходу, вельмі не спадабалася старшыні, і ён аддаў загад пералічыць. Баіцца пераплаціць!

Дарэчы, калі майго дзеда «запрашалі» ў калгас, звялі з падворка ўсю жыўнасць, прыхапілі і яшчэ тое-сёе. Але Бог з ёй, з дзедавай маёмасцю. Я на яе не прэтэндую, а патрабую тое, што зарабіў уласным мазалём. Ч. Баброўскі заводзіць цікавую арыфметыку. Скажам, падгадаванае цялё калгас купляе ў арандатараў па 1 рублю 69 капеек за кілаграм жывой вагі. Мне ж прапануе купляць за вышэйшую цану. Не магу зразумець, чаму? Я ж гадаваў цялё на ўласных кармах і вымушаны яшчэ пераплочваць. Да таго ж і долю маю ў калгаснай маёмасці збіраюцца налічваць па старых цэнах. Дзе логіка?

А нядаўна мяне «абрадаваў» выконваючы абавязкі старшыні РАПА В. Давыдаў. Высвятляецца, лёс мой вырашыцца на агульным сходзе калгаснікаў, які адбудзецца ў канцы чэрвеня. А мне ўжо цяпер трэба ведаць, дзе будзе мая паша, каб падкарміць яе, падкасіць, ды і сенакос надыходзіць. Чаго я павінен чакаць? Я працаваць хачу. У мяне пяцёра дзяцей і хочацца, каб яны засталіся ў вёсцы, палюбілі і адрадзілі зямлю, якую за час існавання калгаснага ладу настолькі атруцілі, што коніка ў траве не ўбачыш. І яшчэ аднаго я не магу зразумець. Чаму мой лёс павінен вырашаць агульны сход калгаснікаў і старшыня, які мяне не паважае. Я ж не немаўлятка нейкае.

Не падумайце, што маю намер замахнуцца на калгасны лад, але не хачу ні сам быць рабом такога ладу, ні каб яго зведалі мае дзеці.

Вось і прашу: дапамажыце стаць фермерам, быць сапраўдным паўнаўладным гаспадаром!

Аляксандр КАЗЛОЎСКІ,
арандатар калгаса імя Кірава Браслаўсакага раёна.

І КНІГА ТАКСАМА ВАЯВАЛА...

Прашытыя чэргамі фашысцкіх кулямётаў, прабітыя снараднымі асколкамі кнігі, якія беражліва дасталі са спецыяльнага сховішча Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна... Як раненыя, але не пакораныя ворагам салдаты, яны зноў занялі ў гэтыя дні баявы пост на стэлажах адкрытай тут экспазіцыі «так пачыналася вайна». Выстаўка прымеркавана да 50-годдзя пачатку Вялікай Айчыннай вайны.

Аб многім расказалі б прастрэленыя, пажаўцелыя ад часу фаліянты, калі б маглі гаварыць. Аб тым, напрыклад, як карпатліва і настойліва збіралі іх па ўсёй краіне супрацоўнікі «Ленінкі» перад вайной. Як, не паспеўшы абжыцца ў фондах, гарэлі яны ад гітлераўскіх бомб, што абрушыліся ў першы ж дзень вайны на мірны Мінск. Нямногія з цудам уцалелых кніг перажылі ваенную пагрозу ў патаемных месцах на мінскіх гарышчах і ў падвалах. Але былі і такія, якія пракурыліся дымам партызанскіх кастроў, абтрапаліся ў пахадных рэчмяшках салдат і афіцэраў-франтавікоў. Так, кнігі ваявалі, саграваючы цяплом сваіх радкоў стомленых байцоў. І тыя пранеслі іх праз агонь, каб вярнуць да папялішча галоўнай бібліятэкі рэспублікі. Каб пачала яна адраджацца амаль з нуля...

Юбілейную экспазіцыю — своеасаблівы кніжны летапіс вайны — арганічна дапаўняюць плакаты франтавой пары, сярод якіх славуты «Радзіма-маці кліча!» і іншыя, выданні аб Вялікай Айчыннай на замежных мовах.

Л. ТРАЦЭЎСКІ,
кар. БЕЛТА.

ЧАС ПАДПІСАННЯ У ДРУК: ПА ГРАФІКУ 21.05, НУМАР ПАДПІСАНЫ У 21.05.

ПАРТЫЯ—ПРЫХІЛЬНІК РЭГУЛЮЕМАГА РЫНКУ

З НАВУКОВА-ПРАКТЫЧНАЙ КАНФЕРЭНЦЫІ

ПРАБЛЕМЫ РАЗДЗЯРЖАЎЛЕННЯ ЎЛАСНАСЦІ, РЭФОРМЫ ЦЭНАЎТВАРЭННЯ І ПАЗІЦЫЯ ЦК КАМПАРТЫІ БЕЛАРУСІ

Даклад сакратара ЦК КПБ А. І. ТРУНЕВА

Паважаныя таварышы!

Лічу, што многа гаварыць сёння аб сітуацыі, якая склалася ў Беларусі, няма неабходнасці. Усім зразумела, што рэспубліка перажывае глыбокі сацыяльна - эканамічны крызіс і паляпшэння абстаноўкі пакуль не назіраецца.

Працягваецца спад вытворчасці. За 5 месяцаў аб'ём прамысловай прадукцыі знізіўся на 3,5 працэнта. Упершыню адзначана зніжэнне вытворчасці тавараў народнага спажывання. Не паляпшаецца насычанасць спажывецкага рынку. Знізіўся фізічны аб'ём тавараабароту. А грашовыя даходы насельніцтва ўзраслі на 40 працэнтаў.

У такой эканамічнай сітуацыі, ва ўмовах пошуку шляхоў выхаду з крызісу, аслабленай улады, калі развальваюцца вертыкальныя структуры кіравання, калі грамадствам у большай меры кіруюць мітынгі і сродкі масавай інфармацыі, праводзіць рэформы, ісці да рынку па класічных мерках калі не немагчыма, то, прынамсі, вельмі цяжка да стабілізацыі абстаноўкі. У той жа час гэтыя працэсы ўзаемазвязаныя і мы не стабілізуем эканоміку без укаранення рыначных адносін.

Гэта значыць ажыццяўляць радыкальныя меры нам прыйдзецца ў неймаверна складаных эканамічных умовах, абцяжараных недастатковым прававым забеспячэннем пераўтваральных працэсаў, адсутнасцю вопыту, метадалагічнай базы, нерэалізаванымі неабходнымі дарыначнымі мерапрыемствамі.

Як вы памятаеце, на XXXI з'ездзе КПБ Цэнтральны Камітэт і яго бюро мінулага са-[illegible]

[illegible]

Іменна таму Бюро ЦК КПБ палічыла неабходным правесці гэтую канферэнцыю, каб разам пашукаць адказы на шматлікія пытанні, удакладніць сваю пазіцыю і напрамкі дзейнасці. [illegible]

У ёй сутыкнуліся розныя, часам прама процілеглыя, пункты гледжання па кардынальных пытаннях уласнасці—яе характару, структуры, метадах рэфарміравання, перспектывах развіцця. З маючымі адбыцца пераменамі ў характары ўласнасці процістаячыя нам палітычныя сілы звязваюць надзеі на капіталізацыю грамадства.

Пазіцыя ж Кампартыі Беларусі ў гэтых пытаннях сфарміравана XXXI з'ездам і адступаць ад яе мы не маем намеру. Дазвольце ў сціслай форме напомніць удзельнікам канферэнцыі яе асноўную сутнасць.

КПБ — партыя сацыялістычнага выбару, прыхільнік рэгулюемага рынку, які павінен накіроўвацца да захавання сацыялістычнага ўкладу эканомікі, рынку, пры якім уводзяцца рычагі, што стрымліваюць неапраўданае расслаенне людзей на бедных і багатых. Яна выступае за многаўкладную эканоміку, раздзяржаўленне ўласнасці пры прыярытэце калектыўных яе форм і адначасова супраць татальнай дэнацыяналізацыі народнай гаспадаркі, перадачы або распрадажы зямлі ў прыватную ўласнасць.

Пераход да рэгулюемай рыначнай эканомікі ставіць перад намі дзве групы праблем. Першая — забеспячэнне аб'ектыўных умоў, якія вынікаюць з патрабаванняў рыначных адносін, такіх, як дэманапалізацыя вытворчасці, канкурэнцыя таваравытворцаў, іх рэальная эканамічная самастойнасць, рух цэн пад уздзеяннем рынку і інш. Пакуль што поўных умоў для гэтага няма, хоць наша дзяржаўная праграма [illegible]

Другая група праблем пры пераходзе да рэгулюемай рыначнай эканомікі — гэта ўлік спецыфікі сацыялістычнага вы[illegible]

Сацыялістычная спецыфіка павінна праяўляцца ў асаблівасцях форм уласнасці на сродкі і вынікі вытворчасці, [illegible]

[illegible] прывядзе да рэзка палярнага расслаення грамадства, стане новай крыніцай сацыяльнай напружанасці.

Мы лічым, што працоўны чалавек зможа стаць рэальным гаспадаром вытворчасці, забяспечыць свой дабрабыт пераважна на аснове калектыўнай уласнасці.

Таму выхад з крызісу бачыцца не ў распрадажы прадпрыемстваў, асабліва буйных, а ў пераводзе іх у калектыўную ўласнасць, у паслядоўным прадастаўленні рабочым права распараджацца прадуктам сваёй працы, у цеснай сувязі яе аплаты з рэальнымі канчатковымі вынікамі. Даць магчымасць зарабіць, не ўстанаўліваючы мяжы платы, — вось тыя, увогуле элементарныя стымулы, якія ў нас пакуль не дзейнічаюць.

Што ж датычыць працоўнай прыватнай уласнасці, то яна павінна фарміравацца не толькі за кошт шырокамаштабнай распрадажы дзяржаўнай уласнасці, а і шляхам раскрыцця дадатковых магчымасцей для стварэння новых вытворчасцей за кошт асабістых сродкаў і намаганняў, прадпрымальніцкай ініцыятывы саміх грамадзян. Маецца на ўвазе перш за ўсё сфера гандлю, транспарту, бытавога і камунальнага абслугоўвання, грамадскага харчавання.

Патрабуюць дадатковага вывучэння прапановы аб усеагульнай персаніфікацыі ўласнасці шляхам размеркавання сярод насельніцтва так званых бонаў. Выклікае сумненне правамернасць ураўняльнага размеркавання грамадскага багацця. Трэба ўлічваць і тое, што не ўсе грамадзяне зоймуцца прадпрымальніцтвам, а гэта прывядзе да скупкі бонаў дзялкамі. З другога боку, боны сальюцца з грашамі і ўзмоцняць інфляцыю.

Рызыкоўным ўяўляюцца і прапановы аб прывядзенні прыватызацыі ў адпаведнасць з фінансавымі магчымасцямі людзей незалежна ад крыніц і законнасці іх паходжання. Гэта можа садзейнічаць прысваенню прадстаўнікамі ценявой эканомікі значнай часткі дзяржаўнай маёмасці.

Але, бадай, самае складанае пытанне — як, у якіх формах, аб'ёмах, у якія тэрміны праводзіць раздзяржаўленне ўласнасці. Наконт гэтага сродкі масавай інфармацыі выдалі вялікую колькасць публікацый і выступленняў айчынных і зарубежных, звышпапулярных і мала знаёмых вучоных, эканамістаў, палітолагаў, гісторыкаў.

Спектр іх думак вельмі шырокі, часам супярэчлівы. Тут ёсць скрыты і яўны заклік да капіталізму, да шокавай, па прыкладу Польшчы, тэрапіі ў эканоміцы, да асцярожнасці, узважанасці, прысутнічае і настальгія па мінуламу каманднa - адміністрацыйнаму стылю кіравання.

Універсальных жа рэцэптаў няма, як няма і метадалагічнага адзінства правядзення гэтай няпростай работы. Спазняюцца, а з гэтым трэба лічыцца, прававыя акты.

Тым не менш лозунг дня — альтэрнатывы рынку няма — сёння ў рэспубліцы ўвасабляецца на практыцы.

На канец 1990 года зарэгістравана 75 асацыяцый, 7 акцыянерных таварыстваў, 3 канцэрны, столькі ж міжгаліновых аб'яднанняў.

На 1 красавіка гэтага года зарэгістравана 106 сумесных прадпрыемстваў і іх філіялаў, каля 80 працэнтаў іх створана з удзелам фірм і прадпрыемстваў Польшчы, Германіі, ЗША, Аўстрыі, Італіі, Венгрыі і Балгарыі.

Статутны фонд сумесных прадпрыемстваў складае каля 160 млн. рублёў. 43 працэнты прыпадае на замежных партнёраў.

Лічу, што на даным этапе пры адсутнасці механізма раздзяржаўлення фарсіраваць гэтыя меры наўрад ці мэтазгодна.

Значна важней уважліва разабрацца — якая атрымаецца аддача для людзей, для грамадства.

Паспешлівасць з раздзяржаўленнем уласнасці можа прывесці да няменшых пралікаў, чым у свой час прынеслі антыалкагольная кампанія, перакосы з кааператывамі, эксперыменты з гаспадарчым разлікам, якія ўзмацнілі праяўленні групавога эгаізму.

Інакш кажучы, ад дзеяння метадам вялікіх спроб і яшчэ большых памылак трэба пераходзіць да практычнай напрацоўкі лепшага вопыту, лепшых ідэй і толькі, пераканаўшыся ў іх карыснасці, шырока тыражаваць.

Ва ўсіх новаўвядзеннях і пераўтварэннях у аснову павінна быць пастаўлена пытанне сацыяльнай справядлівасці і абароненасці чалавека.

Некалькі слоў аб формах і прынцыпах раздзяржаўлення. Наперадзе параўнальна працяглы пераходны перыяд станаўлення і развіцця розных форм уласнасці, адпрацоўкі эканамічных механізмаў узаемадзеяння і ўзгаднення інтарэсаў суб'ектаў дзяржаўнай, калектыўнай, індывідуальнай і іншых форм уласнасці.

Цяпер заўчасна ў катэгарычнай форме ацэньваць вартасці або перавагі новых форм уласнасці і загадзя зададзеных іх суадносін. Гэта павінна вызначацца канкрэтнымі акалічнасцямі і вынікамі.

Трэба лічыцца з тым, што раздзяржаўленне ўжо адбываецца, і адбываецца, можна сказаць, спантанна, хаатычна, пакуль слаба кіруема.

Некаторыя формы паказалі ўжо і сваю эфектыўнасць. У мінулым годзе арэндныя прадпрыемствы, напрыклад, забяспечылі тэмпы прыросту вытворчасці ў два разы вышэй, чым у сярэднім па прамысловасці. Але рабіць канчатковыя вывады заўчасна. Тая ж арэнда з далейшым выкупам маёмасці звязана, як уяўляецца, з пэўнымі негатыўнымі вынікамі. Выкуп прадпрыемстваў на аснове арэнды па астаткавай, а не рыначнай вартасці значна заніжае сапраўдную цану дзяржаўнай маёмасці і скарачае паступленні ў дзяржаўны бюджэт. У той жа час з пераходам да рыначнай ацэнкі арэндных прадпрыемстваў абмяжоўваюцца магчымасці іх выкупу працоўнымі калектывамі. Гэта значыць падыход павінен быць дыферэнцыраваным.

Сцвярджаюць, што перспектыўным з'яўляецца развіццё калектыўнай уласнасці на базе акцыяніравання, асабліва акцыянерных супольніцтваў і таварыстваў з абмежаванай адказнасцю. У гэтым выпадку права ўласнасці грамадзян дазваляе пераключаць іх асабістыя даходы на вытворчагаспадарчыя мэты, аслабіць націск на спажывецкі рынак і стрымліваць інфляцыю. Гэта ж форма змяшчае магчымасць захавання за дзяржавай, у выпадку неабходнасці, кантрольнага пакета акцый.

Аднак акцыі эфектыўныя там, дзе ёсць рынак каштоўных папер, у нас жа пакуль яго няма, і гэта непазбежна прывядзе да спекуляцыі імі.

Раздзяржаўленне — гэта таксама змяненне функцый дзяржавы па кіраванню эканомікай. Прадпрыемствы ва ўмовах рынку павінны мець свабоду не толькі ў планаванні, але і распараджэнні маёмасцю. Але свабода практычна выключае адказнасць, што прывядзе да накіравання рэсурсаў на атрыманне бягучых даходаў. А гэта прывядзе да скарачэння колькасці працуючых, гэта значыць шляху да беспрацоўя.

Адносна магчымасцей разбазарвання ўласнасці, трэба мець на ўвазе, што каля 80 працэнтаў кааператываў створаны пры прадпрыемствах і, натуральна, краны перапампоўвання дзяржаўных рэсурсаў у недзяржаўныя структуры не перакрыты.

Таму, перадаючы функцыі кіравання прадпрыемствам, трэба вызначыць мяжу ў частцы распараджэння дзяржаўнай маёмасцю.

Што датычыць рэформ у аграрным сектары, з якімі звязана надзея больш хуткага вырашэння праблемы забеспячэння насельніцтва прадуктамі харчавання, то па сутнасці яны канцэнтруюцца вакол аднаго цэнтральнага пытання — пытання аб уласнасці на зямлю. Пазіцыя Цэнтральнага Камітэта ясна выкладзена яшчэ на XXXI з'ездзе КПБ: мы супраць распрадажы зямлі ў прыватную ўласнасць, супраць насільнай дэкалектывізацыі, да чаго заклікаюць многія гарачыя галовы, і за раўнапраўе форм гаспадарання ў вёсцы.

Трэба зыходзіць з таго, каб, заснаваныя на шматукладнасці, усе гэтыя формы падпарадкоўваліся выключна меркаваннямі эканамічнай эфектыўнасці. Гэты працэс павінен, вядома, развівацца на аснове добраахвотнасці, без навязвання гатовых рэцэптаў.

Кожны грамадзянін павінен, да таго ж, рэалізаваць свае права, калі ёсць жаданне, атрымаць зямлю ў бестэрміновае карыстанне з правам на спадчыну для вядзення сялянскай і асабістай гаспадаркі, для садаводства, дачнага і жыллёвага будаўніцтва, для арганізацыі народных промыслаў.

Адным з самых актуальных з'яўляецца пытанне аб уласнасці на жыллё. Ва ўмовах пераходу да рыначнай эканомікі павінны быць перш за ўсё ўзмоцнены гарантыі і расшырана дапамога дзяржавы ў забеспячэнні людзей жыллём. Асаблівыя клопаты трэба праяўляць аб інвалідах, ветэранах вайны і працы, ваеннаслужачых, настаўніках, урачах і іншых работніках невытворчай сферы, сем'ях з нізкімі даходамі. Заслугоўвае падтрымкі бясплатнасць і льготнасць перадачы жылля ва ўласнасць грамадзян, аднак падыход павінен быць дыферэнцыраваным. У той жа час лічым, што прыватызацыя жылля павінна быць выключна добраахвотнай справай.

Неабходна аказваць усямерную падтрымку індывідуальнаму і кааператыўнаму жыллёваму будаўніцтву, перш за ўсё шляхам прадастаўлення льгот і субсідый сем'ям, асабліва чаргавікам.

Лічым, што трэба хутчэй зняць усе абмежаванні і стварыць умовы для бесперашкоднага пераразмеркавання жылля, стымулюючы грамадзян, якія маюць яго лішкі, да перасялення ў кватэры меншага памеру з адпаведнай грашовай кампенсацыяй.

У процівагу курсу на фарсіраваную прыватызацыю жылля лічым рацыянальнымі меры па павелічэнню аб'ёмаў жыллёвага будаўніцтва за кошт змяншэння будаўніцтва новых прамысловых аб'ектаў, за кошт скарачэння даўгабудаў і незавяршонкі.

Таварышы! Пытанням рэформы цэн будуць прысвечаны спецыяльныя паведамленні, я ж спынюся толькі на некаторых аспектах гэтай праблемы. Не сакрэт, што перакосы ў цэнах, абумоўленыя радам аб'ектыўных і суб'ектыўных цяжкасцей, стрымліваюць перавод эканомікі на рыначныя рэйкі. Яны не служаць сёння крытэрыем эфектыўнасці, мерай поўнай ацэнкі колькасці і якасці працы. Як вынік — яшчэ ў больших аб'ёмах вядзецца натуральны абмен, бартэрныя здзелкі, працвітае спекуляцыя, безгаспадарчасць, ценявы рынак. Не пераадолены манапалізм вытворцы, дыктат пастаўшчыка над спажыўцом.

Ва ўмовах парушэння прапорцый паміж попытам і прапановай, разбалансаванасці абарачэння, рэзкага росту грашовых даходаў пры скарачэнні аб'ёмаў нацыянальнага даходу пазбегнуць росту цэн было наўрад ці магчыма. Задача заключаецца ў тым, каб не на аснове, а толькі з дапамогай рэформы цэнаўтварэння ліквідаваць нездаровыя працэсы ў эканоміцы, у першую чаргу перакосы, звязаныя з вытворчасцю і размеркаваннем, прадухіліць галапіруючую інфляцыю.

Многа размоў і меркаванняў аб поўнай лібералізацыі цэн. На наш погляд, яна не павінна апярэджваць раздзяржаўленне, прыватызацыю і дэманапалізацыю і абавязкова суправаджацца ростам аб'ёмаў вытворчасці, гандлю і паслуг.

Усе нашы намаганні на даным этапе павінны быць падпарадкаваны таму, каб спыніць спад вытворчасці, іншыя меры выхаду з крызісу стануць толькі дапаможнымі. Настойліва патрабуецца ўзмацненне дзяржаўнага кантролю за цэнамі, што, дарэчы, і прадугледжана ў нашай антыкрызіснай праграме.

Лічым недапушчальным абмежаванне фінансавання мерапрыемстваў па некаторых важнейшых напрамках жыццядзейнасці рэспублікі, у прыватнасці, на ахову здароўя і сацыяльнае забеспячэнне, народную адукацыю і культуру, у цэлым на сацыяльныя патрэбы.

У вёсцы трэба неадкладна забяспечыць цэнавы парытэт і кампенсацыю дадатковых расходаў сельскагаспадарчых прадпрыемстваў і арганізацый, выкліканых павышэннем цэн на пастаўляемую ім прамысловую прадукцыю.

Аб некаторых момантах партыйнай работы. Сакратарыят ЦК КПСС па выніках зanальных нарад сакратароў пярвічных партарганізацый прыняў спецыяльную пастанову і падтрымаў іх пазіцыю аб неабходнасці ўзмацнення работы партыі ў сферы эканомікі, падкрэсліў, што вытворчыя, гаспадарчыя справы маюць цяпер палітычны характар.

Уся работа па раздзяржаўленню ўласнасці павінна знаходзіцца ў цэнтры ўвагі партыйных камітэтаў і арганізацый, ёй трэба надаць сацыяльную накіраванасць, паслядоўнасць, арганізаванасць і галоснасць.

Галоўнае сёння — забяспечыць палітычную стабільнасць у грамадстве, захаваць эканамічнае адзінства краіны, забяспечыць перадачу пераважнай часткі ўласнасці ў рукі працоўных калектываў, продаж маёмасці на ўмовах, якія выключаюць усе формы сацыяльнага паразітавання.

Партыйныя арганізацыі праз камуністаў, якія працуюць у Саветах і органах кіравання, павінны ўзяць пад кантроль правядзенне раздзяржаўлення ўласнасці, дабівацца, каб гэты працэс ажыццяўляўся ў інтарэсах людзей працы.

Мы абавязаны сканцэнтраваць намаганні на правядзенні актыўнай дзяржаўнай палітыкі занятасці, палітыкі, якая павінна прывесці да перападрыхтоўкі і працаўладкавання работнікаў, а не да пошуку дапамогі па беспрацоўю.

Злабадзённае пытанне—эканамічная падрыхтоўка кадраў. Трэба паўсюдна наладзіць вучобу, прадметна раскрываць усю сукупнасць пытанняў рыначных адносін, з тым каб кожны камуніст, кожны працаўнік дакладна разумеў сутнасць пераўтварэнняў, меў яснае ўяўленне аб іх сацыяльна-палітычных выніках.

Пярвічныя партарганізацыі павінны актыўна ўдзельнічаць у рэалізацыі парламенцкіх функцый партыі, фарміраваць адзіную думку па кандыдатах у выбарныя органы, пастаянна працаваць з дэпутатамі Саветаў, выступаць супраць спроб перакласці віну і пралікі органаў дзяржаўнага і гаспадарчага кіравання на КПСС.

Практычная работа партыі павінна быць накіравана на кансалідацыю здаровых сіл нашага грамадства.

МЕТАДЫ І ФОРМЫ ПРЫВАТЫЗАЦЫІ І ЯЕ САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНЫЯ АСПЕКТЫ

Даклад намесніка дырэктара Інстытута эканомікі АН БССР, доктара эканамічных навук М. В. НІКІЦЕНКІ

Пачну з асаблівасцей раздзяржаўлення і прыватызацыі. На першы погляд, раздзяржаўленне ў большай ступені суадносіцца з ідэаламі сацыялізму, паколькі арыентуецца на калектыўную ўласнасць. У гэтым яго прываблівасць. Але ёсць і сумненні, якія дазваляюць гаварыць аб тым, што ў некаторых выпадках прыватызацыі аддаецца большая перавага.

На формы раздзяржаўлення існуюць два пункты гледжання. Адзін з іх — гэта пераўтварэнне дзяржаўнай уласнасці ў калектыўную, другі — змяненне сістэмы кіравання той жа дзяржаўнай уласнасцю ў бок узмацнення самастойнасці асноўных гаспадарчых звенняў.

Недахоп пераводу ўласнасці ў калектыўную форму заключаецца ў тым, што ўласнасць, якая належыць народу, перадаецца ў рукі асобных калектываў. У гэтым яе сацыяльная несправядлівасць. Па-другое, вопыт некаторых краін паказвае, што ў радзе галін народнай гаспадаркі калектыўная ўласнасць неэфектыўная. Асабліва гэта відаць на прыкладзе Югаславіі. Пры гэтым характэрна імкненне да павелічэння даходаў работнікаў ва ўрон прыбытку прадпрыемстваў, праяданне накапленняў, імкненне да прысваення маёмасці па заніжанай цане. У наяўнасці прыярытэт групавых інтарэсаў, разрастанне супярэчнасцей паміж асобнымі буйнымі калектывамі.

Другая трактоўка паняцця раздзяржаўлення як змянення сістэмы кіравання заключаецца ў тым, што павялічваецца самастойнасць прадпрыемстваў у распараджэнні дзяржаўнымі фондамі, аж да павелічэння свабоды прадпрыемстваў у распараджэнні сваімі даходамі, у вызначэнні профілю вытворчасці. Калі ступень гэтай свабоды настолькі вялікая, што дзяржава фактычна страчвае кантроль над прадпрыемствам, то гэта форма нічым не адрозніваецца ад пераходу ў калектыўную ўласнасць з усімі недахопамі, аб якіх гаварылася. Калі ж мы маем справу з нязначным узмацненнем самастойнасці прадпрыемстваў, то тут трэба гаварыць не аб раздзяржаўленні, а змене сістэмы кіравання.

Вельмі многія трактуюць прыватызацыю як форму, якая рана або позна прывядзе нас у лона капіталістычных вытворчых адносін, да панавання прыватнай уласнасці і г. д. Перш за ўсё, усё залежыць ад таго, якім спосабам фарміруецца прыватная ўласнасць. Калі мы маем справу з тым варварскім спосабам, на аснове якога яна фарміравалася на заранку капіталізму, то, безумоўна, мы сутыкнёмся з несправядлівым спосабам фарміравання прыватнай уласнасці, якая нічога агульнага не мае з грамадскімі інтарэсамі. Іншая справа, калі прыватная ўласнасць фарміруецца там, дзе мы свядома яе дапускаем у грамадскіх інтарэсах, дзе мы са згоды ўсяго насельніцтва дазваляем актыўнасць асобных працоўных у праяўленні эканамічнай ініцыятывы. У гэтым сэнсе крытэрыі капіталізму наўрад ці тут працуюць. Тым больш, калі паходжанне ўласнасці звязана з працоўнымі даходамі.

Наогул, прыватную ўласнасць і прыватызацыю трэба трактаваць як універсальныя паняцці, прымянімыя да ўсіх спосабаў вытворчасці. Яна існавала заўсёды, і прама «прышпільваць» яе толькі да капіталізму неправамерна. Гэту форму, гэтак жа, як тавар і грошы, крэдыт і плацяжы, іншыя ўніверсальныя катэгорыі эканомікі, можна прыстасаваць да вырашэння розных сацыяльна-палітычных задач. Можна прыстасаваць і прыватную ўласнасць да вырашэння нашых грамадскіх праблем, дасягнення агульных калектыўных інтарэсаў. Для гэтага неабходна дапускаць яе развіццё ў той меры, у якой гэта выгадна ўсяму грамадству.

Праект закона, які цяпер апублікаваны, прадугледжвае чатыры асноўныя формы прыватызацыі: акцыяніраванне, арэнда з выкупам, продаж па конкурсу і бясплатная раздача фондаў. Вучоныя іншых краін звычайна выказваюцца, што ў СССР найбольш эфектыўная форма прыватызацыі — прамы выкуп на аснове конкурсу або праз аўкцыён. Чаму сфарміравалася такая думка? Перш за ўсё таму, што значная частка насельніцтва страціла здольнасць да прадпрымальніцкай дзейнасці. Таму перш за ўсё трэба прадаставіць фонды тым, хто рэальна праявіць да гэтага цікавасць і жаданне затраціць уласныя, законным спосабам зробленыя фінансавыя рэсурсы на набыццё гэтых сродкаў. У такім выпадку, як пішуць спецыялісты многіх краін, ёсць надзея, што чалавек, які купіў фонды, ужыве іх для таго, каб атрымаць яшчэ больш грошай. Гэта значыць, ён з самага пачатку будзе імкнуцца да эфектыўнага іх выкарыстання. Вядома, тут узнікае праблема адмывання накапленняў, паходжанне якіх выклікае сумненне, а таксама перамяшчэнне гэтай уласнасці ў рукі ценявікоў. Але калі мы лічым гэтыя грошы неправамерна атрыманымі, то яны павінны быць адабраны да прыватызацыі. Ніхто не перашкаджае гэта зрабіць. Па-другое, калі гэтыя грошы не будуць выкарыстаны на карысную справу — развіццё вытворчасці, выпуск прадукцыі, то яны, як паказала наша гісторыя, пойдуць на іншыя мэты — подкуп дзяржаўнага і партыйнага апарату.

Выкуп можа быць ажыццёўлены эфектыўна ў тым выпадку, калі ён будзе праведзены галосна, калі будзе апублікавана ўся магчымая інфармацыя аб кошце фондаў, аб прыбытковасці прадпрыемства, колькасці работнікаў, профілю вытворчасці. Гэта павінен быць конкурс, прычым вынікі і ўмовы яго трэба зрабіць такімі, каб яны прадугледжвалі задавальненне грамадскіх інтарэсаў, звязаных з выхадам з крызісу.

Другая форма прыватызацыі — арэнда з выкупам. Адзінае, што тут насцярожвае, гэта тое, што магчымы выкуп фондаў па астаткавай вартасці. Ёсць небяспека, што некаторыя фонды будуць выкуплены практычна за бясцэнак і вельмі прыбыткова затым выкарыстаны.

Трэцяя форма — акцыяніраванне. Яна традыцыйная для многіх краін свету і, відаць, павінна быць асноўнай і ў нас, тым больш, што разлічваць на прамы выкуп пры сціплых фінансавых магчымасцях насельніцтва Беларусі нельга.

Вартасць бясплатнай формы ў тым, што прыватызацыя можа пайсці хутка. Калі мы будзем толькі выкупляць, на гэта пойдзе многа дзесяткаў гадоў. Яшчэ адзін станоўчы бок заключаецца ў тым, што знізіцца сацыяльная напружанасць. Мы ўсе па Канстытуцыі з'яўляемся ўласнікамі нашага нацыянальнага багацця і ўсе атрымаем права на атрыманне яго часткі.

Недахоп жа гэтай формы заключаецца ў тым, што тое, што бясплатна дасталося, будзе неэфектыўна выкарыстана. Гэты вопыт ужо ёсць у некаторых краінах і паказвае нізкую эфектыўнасць такой меры. Таму бясплатная прыватызацыя павінна быць абмежавана і можа выкарыстоўвацца як вымушаны сродак у тым выпадку, калі працэс перадачы ўласнасці пойдзе вельмі туга, што зусім верагодна.

У першую чаргу трэба прыватызаваць тое, што ўжо цяпер можа быць пушчана ў сферу канкурэнцыі: дробныя прадпрыемствы, якія ў асноўным працуюць на рынак спажывання.

Прынцыповым з'яўляецца пытанне прыватызацыі зямлі. Тут трэба ўлічваць паводзіны нашых суседзяў — Прыбалтыкі, РСФСР, Польшчы. У гэтых рэгіёнах землі прыватызуюцца, і ёсць небяспека, што прадпрымальнікі, якія хочуць укласці грошы ў развіццё сельскай гаспадаркі, палічаць за лепшае зрабіць гэта за межамі Беларусі. Іншая справа, што, на думку многіх аўтарытэтных вучоных, зямлю прыватызаваць наогул нельга і аб гэтым рэспублікам трэба было б прыйсці да згоды ў Саюзным дагаворы. Бо калі мы пакінем зямлю ў руках дзяржавы, то можам мець добрую крыніцу атрымання дзяржаўных даходаў ад здачы яе прадпрымальнікам у арэнду, ад рэалізацыі ўласнасці дзяржавы і народа на зямлю і прыродныя рэсурсы. Калі ж гэтай крыніцы не будзе, то мы вымушаны будзем браць грошы з бюджэту, як бяром іх сёння з даходаў прадпрымальнікаў і прадпрыемстваў. І тым самым прыгнятаць эканамічную ініцыятыву на тэрыторыі рэспублікі.

Хацелася б падкрэсліць, што прыватызацыя мае сэнс тады, калі людзі, якія атрымаюць уласнасць у свае рукі, будуць рэальна свабодныя. Мець уласнасць яшчэ мала. Трэба мець нармальныя адносіны з дзяржавай. Пры тым жа бюджэтным націску, які практыкуецца сёння ў нас, — няхай гэта будзе дзяржаўная ўласнасць або прыватная — вытворца мае ўмовы толькі для простага ўзнаўлення і гранічна мінімальнай эканамічнай актыўнасці. Таму пачынаць трэба з падцягвання рэменя ў дзяржаўным бюджэце. Тады і будзе больш умоў для эканамічнай ініцыятывы — для ўсіх, пачынаючы з простага працаўніка і заканчваючы буйным заводам.

ПАЛІТЫКА ЦЭНАЎТВАРЭННЯ Ў СУЧАСНЫХ УМОВАХ

Даклад члена калегіі, старшыні экспертнага савета Дзяржкамцэн СССР, кандыдата эканамічных навук М. І. ЧАХЛОВА

На жаль, адзінай палітыкі цэн сёння няма. Можна гаварыць аб трох палітыках цэн: агульнасаюзнай дзяржавы, суверэнных рэспублік і гаспадарчых суб'ектаў, прадпрыемстваў і арганізацый. Яны ўзаемаабумоўлены, але, разам з тым, і супярэчлівыя. Усе, хто звязан з эканомікай, гэта ведаюць і адчуваюць. Рэспублікі распрацоўваюць часам розныя падыходы да цэнаўтварэння. Нядаўна зацверджана і прынята, напрыклад, праграма Расійскага ўрада, якая разыходзіцца з уяўленнямі «Цэнтра» адносна палітыкі цэн. На жаль, няясна сфармулявана і цэнтральная палітыка. Больш таго, часам яна носіць падпарадкаваны характар, калі цэны выступаюць у ролі марыянетак для дасягнення лакальных, неўзаемазвязаных задач і мэт, што аслабляе дзеянне цэн як эканамічнага магутнага рычага. А галоўная ж іх задача — ствараць эканамічныя перадумовы для пераходу да рыначных адносін на роўных умовах для гаспадарчых суб'ектаў, незалежна ад формы гаспадарання і ад формы ўласнасці.

Няправільна думаць, што дастаткова выдаць прэзідэнцкі ўказ, прыняць закон аб цэнах, і з'явяцца рыначныя адносіны, рыначныя цэны і ўсе праблемы будуць вырашаны. Горкі вопыт вучыць, што патрэбны яшчэ і адпаведныя цэнавыя ўмовы і прадпасылкі. А для гэтага неабходна рэформа камандна-адміністрацыйнай сістэмы цэн. Гэта ўжо рабілася, хоць, можа, не заўсёды ўдачна. Наступны этап — праведзеная рэформа рознічных цэн, якую, на жаль, часта атаясамліваюць з павышэннем, але гэта не зусім правільна, таму што ў ёй былі прадугледжаны і меры па змяненню метадалогіі, арганізацыі цэнаўтварэння і многае іншае. Наступны аспект — захаванне агульных эканамічных умоў і патрабаванняў, якія ўключаюць наяўнасць канкурэнцыі, пэўнай збалансаванасці на рынку. Але гэтага няма, разбалансаванасць толькі паглыбляецца. Каб спыніць гэты негатыўны працэс, неабходны адпаведныя сацыяльна-палітычныя ўмовы. Таму што пераход ад адной сістэмы цэн да другой пры нестабільнасці агульнай сітуацыі тоіць у сабе яшчэ больш сур'ёзныя эканамічныя і сацыяльныя вынікі. Ва ўмовах, калі адсутнічае антыманапольнае заканадаўства, а дзяржаўнае рэгуляванне цэн ва ўмовах рынку знаходзіцца ў зародкавым стане і няма згоды паміж палітычнымі сіламі, паміж прадпрыемствамі і рабочым класам, няма ўзгодненасці ў палітыцы цэн і даходаў, магчымы толькі паэтапны, паступовы пераход да рынку.

У канцы мінулага, пачатку гэтага года былі зроблены першыя крокі па лібералізацыі цэн. Паўстае пытанне: што далей? Існуе некалькі пунктаў гледжання. Адзін з іх — неадкладны пераход да рыначных цэн, гэта значыць вызваленне цэн ад кантролю дзяржавы, з тым каб у пачатку 1992 года мець вельмі абмежаваны круг тавараў, рэалізуемы па дзяржаўных цэнах. Ёсць і другі, якога прытрымліваецца саюзны Камітэт цэн (ён пераўтвараецца ў Міжрэспубліканскі камітэт па цэнах), што лібералізацыю неабходна ажыццяўляць паэтапна, па меры стварэння неабходных эканамічных і сацыяльна-палітычных прадпасылак. На чым базіруецца наш падыход? На дэталёвым аналізе тых крокаў, якія ўжо былі зроблены, але не прынеслі аблягчэння нікому, а толькі ўзмацнілі сацыяльную напружанасць.

Змадэліраваўшы ў тэорыі поўную лібералізацыю цэн, спецыялісты ўбачылі, што калі ісці па такому шляху, то можна дапусціць галапіруючую інфляцыю з вельмі цяжкімі эканамічнымі і сацыяльна-палітычнымі вынікамі, якія прывядуць да масавага беспрацоўя, закрыцця прадпрыемстваў, расслаення грамадства.

Таму сёння Дзяржкамцэн СССР займае ў гэтых пытаннях стрыманую пазіцыю. На працягу бліжэйшых дзён яму трэба будзе распрацаваць міжрэспубліканскае пагадненне па праблемах цэн. Варыянт, які будзе прапанаваны кіраўнікам рэспублік і ўраду, настойвае на тым, каб у 1991 годзе не расшыраць наменклатуру тавараў, рэалізуемых па свабодных і дагаворных цэнах, правесці рэвізію дагаворных цэн і

(Працяг на 3-й стар.).

ПАРТЫЯ — ПРЫХІЛЬНІК РЭГУЛЮЕМАГА РЫНКУ

(Працяг. Пачатак на 2-й стар.)

там, дзе яны эканамічна не абгрунтаваныя і высокія, або ўвесці гранічны ўзровень гэтых цэн, або перайсці да фіксаваных цэн. Прапануецца таксама рэзка павысіць адказнасць за парушэнне дысцыпліны цэн, прычым кантроль за цэнамі распаўсюдзіць на ўсе гаспадарчыя суб'екты незалежна ад форм уласнасці.

Бясспрэчна, перад кожным удзельнікам гэтай канферэнцыі, партыйнымі, гаспадарчымі органамі паўстае пытанне: што ж рабіць і [illegible] ў гэтай рабоце? Відавочна, [illegible] агульнай саюзнай праграмы ў галіне цэн. Бо калі разгорнецца вайна цэн, якая, па сутнасці, ужо ідзе, і адна рэспубліка [illegible] павысіць цэны, другая будзе таксама шукаць спосаб не адстаць, паскарэнне інфляцыі непазбежна. Такая палітыка бесперспектыўная [illegible]. Неабходна агульнае пагадненне, агульнае рэгуляванне цэн, [illegible] дакладна б вызначала, якія цэны рэгулюе цэнтр, якія — рэспублікі самастойна. [illegible]

І яшчэ момант, які датычыць усіх. Да пачатку пераходу да рынкавых адносін у нас у наяўнасці аказалася звыш 300 мільярдаў рублёў, не пакрытых таварнымі рэсурсамі. [illegible] 100 мільярдаў рублёў — гэта плацёжныя сродкі прадпрыемстваў. [illegible]

[illegible] быць пры гэтым з наяўнымі сродкамі насельніцтва і прадпрыемстваў? Ёсць сусветны вопыт. [illegible] грашовую рэформу, [illegible] замарожвалі цэны і даходы, ажыццяўлялі іншыя непапулярныя меры. Але для гэтага неабходна палітычная воля і [illegible] сацыяльна-палітычнымі вынікамі.

ПЫТАННІ ПЕРАЎТВАРЭННЯ ЎЛАСНАСЦІ Ў ДЗЯРЖАЎНАЙ ПРАГРАМЕ БЕЛАРУСКАЙ ССР ПА СТАБІЛІЗАЦЫІ І САЦЫЯЛЬНАЙ АБАРОНЕ НАСЕЛЬНІЦТВА

Даклад першага намесніка старшыні Дзяржэканомплана БССР, кандыдата эканамічных навук Р. М. ВЯЧОРКІ

У ходзе дапрацоўкі праекта Праграмы ўрад пастараўся ў максімальнай ступені ўлічыць усе прапановы і заўвагі. Акрамя таго, ён зрабіў усё магчымае яшчэ да зацвярджэння Праграмы Вярхоўным Саветам, каб улічыць пазіцыю прафсаюзаў, кіраўнікоў прадпрыемстваў, мясцовых органаў улады. Быў праведзен глыбокі аналіз заўваг і прапаноў, якія паступілі ад дэпутатаў.

Праграма змяшчае, з аднаго боку, прынцыповую арыентацыю на разгортванне рыначных адносін, а з другога — узмацненне на даным этапе, этапе, надзвычайных мер, адміністрацыйных метадаў і дзяржаўнага кантролю.

З пазіцыі існуючай практычнай сітуацыі такі падыход апраўданы. Ажыццяўляць пераход да рыначнай эканомікі трэба будзе эвалюцыйна, а не пры дапамозе «вялікіх скачкоў». Матэрыялы сацыялагічных апытанняў пераканаўча паказваюць, што альтэрнатыўны эвалюцыйнаму шлях абвострыць і без таго складаную палітычную абстаноўку ў рэспубліцы. І не ўлічваць гэтага не мог урад пры распрацоўцы Праграмы.

Як вядома, гаспадарчыя сістэмы з цэнтралізаваным кантролем эканомікі, як правіла, маюць значную інертнасць. Таму, не выключаючы рэформы дзяржаўнага сектара ў цэлым, у Праграме зроблен упор на разгортванне прадпрымальніцкай і дзелавой актыўнасці, накіраванай на аздараўленне фінансаў, структурную перабудову і прыцягненне замежных інвестыцый.

У гэтых мэтах да верасня гэтага года намячаецца ўнесці ў Грамадзянскі і Крымінальны кодэксы БССР змяненні, якія ліквідуюць перашкоды на шляху прадпрымальніцтва, распрацаваць і прыняць звязаныя з гэтым асноўныя законы, перш за ўсё аб гаспадарчых таварыствах, аб акцыянерных таварыствах і таварыствах з абмежаванай адказнасцю, аб процідзеянні манапалістычнай дзейнасці, аб прыватызацыі.

За апошнія год-два значна расшыраны правы прадпрыемстваў, іх самастойнасць. Уведзена адзіная сістэма падаткаў з прадпрыемстваў і арганізацый усіх форм уласнасці, актыўна развіваецца сетка камерцыйных банкаў, прабівае сабе дарогу малое прадпрымальніцтва, прадпрыемствы ўсё больш выходзяць з-пад адміністрацыйнага дыктату міністэрстваў і ведамстваў, уступаючы ў добраахвотныя аб'яднанні, асацыяцыі, ператвараючыся ў акцыянерныя таварыствы. Арганізуюцца таварныя і фондавыя біржы, іншыя рыначныя структуры. Адным словам, фарміруюцца новыя эканамічныя адносіны, прычым свабодны таваравытворца становіцца ў іх галоўнай фігурай. Як сведчыць статыстыка, арэндныя прадпрыемствы маюць лепшыя вытворчыя паказчыкі, чым у сярэднім па адпаведных галінах.

Намячаецца ў трэцім квартале бягучага года распрацаваць рэспубліканскую праграму раздзяржаўлення і прыватызацыі і пачаць яе рэалізацыю з улікам першачарговага правядзення прыватызацыі ў гандлі, грамадскім харчаванні, бытавым абслугоўванні, аўтасервісе; невялікіх прадпрыемствах транспарту, прамысловасці і іншых галінах народнай гаспадаркі, дзе недзяржаўныя структуры найбольш эфектыўныя. Будзе расшырацца прыватызацыя жылля на добраахвотнай і пераважна бясплатнай аснове (у межах устаноўленых норм), з прадастаўленнем ільготных умоў для набыцця жылля малазабяспечаным сем'ям.

Зыходзячы з Закона БССР аб народаўладдзі, прызнана неабходным забяспечыць пераход пад юрысдыкцыю рэспублікі прадпрыемстваў усіх галін народнай гаспадаркі, што знаходзяцца цяпер у саюзным падпарадкаванні. Такое рашэнне, напрыклад, прынята ўжо Вярхоўным Саветам Украіны.

Прадугледжана таксама правесці да 1 кастрычніка 1991 года размежаванне камунальнай уласнасці па ўзроўнях тэрытарыяльнага кіравання.

Прававая база для пераўтварэння форм уласнасці ў рэспубліцы ўжо ёсць. Прыняты Законы Беларускай ССР: аб уласнасці, аб арэндзе, аб прадпрымальніцтве, аб банкруцтве і іншыя. У снежні 1990 года Саветам Міністраў БССР прынята пастанова «Аб арганізацыі кіравання дзяржаўнай маёмасцю, правядзенні яе раздзяржаўлення і прыняцці антыманапольных мер у Беларускай ССР», зацверджана Часовае палажэнне аб парадку раздзяржаўлення прадпрыемстваў (арганізацый), асобных галін народнай гаспадаркі Беларускай ССР і Часовае метадычнае палажэнне па ацэнцы кошту маёмасці дзяржаўных прадпрыемстваў і арганізацый, што падлягаюць выкупу, продажу. Вызначана, якая маёмасць не можа быць перададзена ў арэнду або выкуплена.

Для надання гэтаму працэсу заканадаўчай асновы распрацаваны і прадстаўлены ў Вярхоўны Савет БССР праект закона «Аб набыцці грамадзянамі і юрыдычнымі асобамі аб'ектаў дзяржаўнай уласнасці (аб прыватызацыі)» і канцэпцыя праграмы раздзяржаўлення і прыватызацыі ў Беларускай ССР.

У правядзенні раздзяржаўлення і прыватызацыі, адзначыў дакладчык, мы павінны таксама мець рэальную ацэнку, якія сродкі маюць патэнцыяльныя пакупнікі дзяржаўнай уласнасці.

Агульны кошт асноўных фондаў у рэспубліцы складае 84 мільярды рублёў. Калі зыходзіць з палажэнняў праграмы, згодна з якімі дзве трэці з іх магчыма прыватызаваць, то гэта сума складзе 56 мільярдаў рублёў, а адна трэць застанецца ў веданні дзяржавы (чыгуначны і некаторыя іншыя віды транспарту, энергетыка, сувязь, прадпрыемствы абароннага значэння і г. д.).

Якія фінансавыя рэсурсы цяпер мае рэспубліка? Яшчэ на пачатак 1990 года рэшткі фондаў эканамічнага стымулявання ў прадпрыемстваў налічвалі прыкладна 8 мільярдаў рублёў. Але цяпер яны зменшыліся амаль у чатыры разы. Спачатку з апасення залічэння ў 1990 годзе гэтых сродкаў у бюджэт указаная сума скарацілася да 5,7 мільярда рублёў, а затым у сувязі з забастоўкамі значная частка гэтых сродкаў накіравана на павышэнне заработнай платы. Такім чынам, прадпрыемствы і арганізацыі для выкупу маёмасці цяпер маюць суму ў 1,5—2 мільярды рублёў.

Калі лічыць, што з агульных укладаў насельніцтва ў ашчадных касах (16 мільярдаў рублёў) і асабістых накапленняў можа быць накіравана на выкуп дзяржмаёмасці 10—15 працэнтаў, то гэта сума складзе таксама не больш як 2 мільярды рублёў.

Пры правядзенні прыватызацыі сродкі, неабходныя для выкупу маёмасці прадпрыемстваў, могуць быць выдзелены ў растэрміноўку. Такі вопыт у сусветнай практыцы ёсць. Яшчэ трэба будзе прадумаць і механізм атрымання і выкарыстання дывідэндаў на акцыі, які да гэтага часу не выпрацаваны.

Усяго, з улікам магчымых крэдытаў, трэба разлічваць на суму ў 5—6 мільярдаў рублёў, або парадку 10 працэнтаў кошту маёмасці, якую можна прыватызаваць. А гэта азначае, што прыватызацыя расцягнецца на вельмі працяглы тэрмін.

Улічваючы гэта, канцэпцыяй праграмы прыватызацыі дзяржаўнай маёмасці намячаецца ў якасці альтэрнатывы і бясплатны шлях раздзяржаўлення і прыватызацыі. Пры ўсіх яго станоўчых паказчыках і пэўнай сацыяльнай накіраванасці неабходна ўлічваць і магчымыя негатыўныя вынікі, незалежна ад форм, у якіх гэта перадача будзе ажыццяўляцца.

Вопыт ўраўняльнага размеркавання за многія дзесяцігоддзі ў нас набыты немалы. Да чаго гэта прывяло, усім вядома. І нельга цяпер да вопыту «ўраўнілаўкі» дабавіць «разбазарванне» дзяржаўнай маёмасці. Таму што галоўнае пытанне — павышэнне эфектыўнасці эканомікі — пры гэтым застаецца адкрытым.

Неабходнасць паэтапнай прыватызацыі ў рэспубліцы звязана з тым, што наша эканоміка доўгія гады развівалася як сістэма буйных і звышбуйных дзяржаўных вытворцаў-манапалістаў, цесна звязаных паміж сабой трывалымі гаспадарчымі сувязямі. Змяніць гэту сістэму надзвычай складана, тым больш за кароткі тэрмін.

Найбольш прымальным шляхам прыватызацыі павінен быць шлях, які будзе спалучаць пераход дзяржаўнай уласнасці да розных уласнікаў праз такія формы, як арэнда, акцыянернае таварыства, дзе раўнапраўным партнёрам і адначасова гарантам стабільнасці выступала б дзяржава. Асабліва гэта датычыць правядзення прыватызацыі на буйных і сярэдніх прадпрыемствах. Тут яна павінна ажыццяўляцца з улікам спецыфікі вытворчасці, фінансава-эканамічнага стану прадпрыемства ў разліку на дасягненне максімальнай эканамічнай эфектыўнасці.

І яшчэ адна важная акалічнасць, якая не дае падстаў спадзявацца на высокія тэмпы прыватызацыі дзяржаўнага сектара. Справа ў тым, што матэрыяльная база акцыяніравання, гэта значыць выпуск саміх акцый у нас пакуль не наладжаны. Аналагічнае становішча і ў краіне ў цэлым. Кошт паліграфічнага абсталявання для выпуску каштоўных папер складае амаль 50 мільёнаў долараў. Знайсці гэту суму няпроста, а з улікам тэрмінаў будаўніцтва вытворчых карпусоў, напэўна, запатрабуецца каля 2—3 гадоў.

* * *

Разгорнутая на канферэнцыі дыскусія раўнадушных у зале не пакінула. Таму што ў канчатковым выніку ад таго, якім шляхам пойдзе рэспубліка далей, залежыць дабрабыт кожнага яе вялікага або малога прадпрыемства і кожнага жыхара. Свае думкі і пазіцыі наконт гэтага выказалі вучоныя і практыкі, прадстаўнікі партыйных, савецкіх, гаспадарчых структур.

Перш чым пераходзіць на рыначныя адносіны, у эканамічную сістэму павінны быць убудаваны меры сацыяльнай абароны, якія прадухілілі б або максімальна згладзілі магчымыя негатыўныя вынікі для працоўных, заявіў у спрэчках першы намеснік старшыні Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі М. І. Рош. Раздзяржаўленне і прыватызацыя ўжо ідуць, прычым ідуць неарганізавана. Таму да распрацоўкі і прыняцця нарматыўных актаў, якія б рэгламентавалі парадак прыватызацыі дзяржаўнай і камунальнай уласнасці, тут трэба праяўляць стрыманасць, не фарсіраваць падзеі.

Перш за ўсё трэба на справе ўстанавіць прыярытэт працоўных калектываў. Ім перш за ўсё вырашаць, ці набываць свой завод і ў якіх формах. Мэтазгодна таксама ўстанавіць такі парадак, пры якім свабодны продаж асноўных сродкаў «на бок» па рашэнню органаў прыватызацыі будзе магчымы толькі пры афіцыяльнай адмове працоўнага калектыву стаць гаспадаром свайго прадпрыемства. Сама адмова можа быць аформлена шляхам агульнага сходу або рэферэндуму. Акрамя таго, прыйдзецца ўдакладніць умовы, пры якіх тое або іншае рашэнне калектыву правамоцнае.

Паскораны працэс прыватызацыі дзяржаўнага сектара ў прамысловасці, гандлі, сферы бытавых паслуг прывядзе да значнага выслабанення працоўных з дзеючых вытворчасцей, заўважыў далей прамоўца. Паводле разлікаў Дзяржкампрацы БССР толькі ў выніку прыватызацыі дзяржсектара будзе выслабанена прыкладна 130 тысяч чалавек. А ўсяго на рынку працы можа аказацца 1 мільён 170 тысяч чалавек. Гэта пятая частка працуючых. Між тым Рэспубліканскі цэнтр па працаўладкаванню, перанавучанню і прафарыентацыі, яго нізавыя звенні сёння не гатовы да такога аб'ёму работы. Ужо сёння ўзнікае пытанне аб стварэнні фонду садзейнічання занятасці і дзяржаўнай службы занятасці, якая павінна ўзяць на сябе ўсе клопаты па падбору падыходзячай чалавеку работы, прыступіць да перападрыхтоўкі і прафарыентацыі, арганізаваць улік беспрацоўных і выдачу дапамог па беспрацоўю, стыпендый на час перанавучання. Трэба ствараць дадатковыя рабочыя месцы ў бытавым абслугоўванні, ахове здароўя, гандлі, грамадскім харчаванні. Прафсаюзы будуць дабівацца, запэўніў прамоўца, каб адміністрацыя, перад тым як звольніць работніка, прыняла ўсе меры для яго працаўладкавання.

Цяпер ідзе работа над падрыхтоўкай праекта закона Беларускай ССР аб прыватызацыі жыллёвага фонду. Гэта праблема, што закранае жыццёвыя інтарэсы большасці працоўных, не можа не хваляваць прафсаюзы. Прыватызацыю жыллёвага фонду павінна абысці хвароба «кампанейшчыны», яе трэба весці на строга добраахвотнай аснове, з максімальным улікам інтарэсаў малазабяспечаных слаёў насельніцтва, мнагадзетных сем'яў, ветэранаў працы і іншых грамадзян, якія маюць заслугі перад Радзімай. Неабходна, і гэта знайшло адлюстраванне ў пагадненні Федэрацыі прафсаюзаў з урадам рэспублікі, частку дзяржаўнага і грамадскага жыллёвага фонду пры прыватызацыі ўсім катэгорыям грамадзян перадаваць бязвыплатна.

Узяўшы слова, старшыня Гомельскага аблвыканкома М. Р. Вайцянкоў заўважыў, што ва ўмовах пераходу да рынку, з прыняццем рада саюзных і рэспубліканскіх законаў, аб'ектыўна мяняецца структура эканомікі. Таму трэба мадыфікаваць функцыі Саветаў усіх узроўняў, перш за ўсё іх выканаўча - распарадчых органаў. Пераўтварэнні, пачынаючы з Савета Міністраў БССР і заканчваючы раённымі Саветамі, адстаюць ад патрабаванняў дня. У новых умовах неабходна вызначыць асновы фарміравання камунальнай уласнасці Саветаў усіх узроўняў.

Ужо ёсць прыклады, калі на права выступаць уласнікам маёмасці аднаго і таго ж прадпрыемства прэтэндуюць саюзныя ведамствы, рэспубліканскія органы, аб'яднанні (як вышэйстаячыя арганізацыі), мясцовыя Саветы і сам працоўны калектыў. Неабходна дакладная прававая і арганізацыйна - практычная аснова размежавання ўласнасці і вызначэння канкрэтнай кампетэнцыі Саветаў. Самым перспектыўным на даны момант быў бы пераход прадпрыемстваў на арэнду, прычым не абавязкова з правам выкупу.

Часта пад выглядам раздзяржаўлення і прыватызацыі адбываецца змена шыльды — замест міністэрскай — канцэрна або асацыяцыі. У вобласці сутыкнуліся з гэтым, калі стваралася акцыянернае таварыства «Гомель — Лада». Карыстаючыся манапольным правам на запчасткі, спецабсталяванне, аб'яднанне «АўтаВАЗ» выставіла гомельскаму цэнтру «Аўтатэхабслугоўванне» кабальныя ўмовы, замяніўшы адміністрацыйны дыктат яшчэ больш жорсткім — эканамічным.

Але, з другога боку, у час безраздзельнага панавання «яго вялікасці бартэра» [illegible] юць праблемы сацыяльныя. Магчымы і рост групавога эгаізму, асабліва ў гандлі.

У канцы выступлення М. Р. Вайцянкоў спыніўся на супярэчнасцях і негатыўных баках праведзенай рэформы цэнаўтварэння, якія закранулі і людзей, і эканоміку. Захаваўся, у прыватнасці, разрыў паміж аптовымі і рознічнымі цэнамі, па-ранейшаму «хварэюць» прадпрыемствы, якія вымушаны рэалізоўваць сваю прадукцыю па фіксаваных цэнах, а сыравіну купляць па дагаворных, з-за мноства супярэчлівых інструкцый нават пры цяперашнім дэфіцыце тавары нярэдка падоўгу знаходзяцца на аптовых базах.

Выхад, лічыць прамоўца, адзін: трывалы саюз, уніфікацыя методык цэнаўтварэння, адзіная эканамічная прастора, паслядоўная абарона інтарэсаў рэспублікі.

Дылему — цэнтралізаванае кіраванне або рынак — паспрабаваў вырашыць член-карэспандэнт АН БССР, доктар эканамічных навук М. І. Вядута, які выступіў на канферэнцыі. Можна кіраваць цэнтралізавана і вытворцам - прыватнікам. Можна захаваць дзяржаўную ўласнасць і пры гэтым даць калектывам правы прыватных уласнікаў — такі вопыт ёсць у сусветнай практыцы. Але ў цэлым прамоўца лічыць ідэю непрадуктыўнай у рамках сацыялістычнага выбару. Бо калі ёсць прыватная ўласнасць, значыць, прадпрыемствы могуць купляць і вырабляць, што хочуць. Яны вымушаны набываць і сродкі вытворчасці, якія з часам становяцца прыватнымі. Урэшце ў прыватную ўласнасць пераходзіць усё. Калі з'яўляецца магчымасць прадаваць, гандляваць, паяўляецца клас буржуазіі. І трэба сказаць, што гэты клас і ў цяперашніх умовах ужо ўзяў у свае рукі кіраванне нашым грамадствам.

Агульначалавечым крытэрыем эфектыўнасці грамадскай вытворчасці з'яўляецца максімалізацыя ўзроўню задавальнення нашых патрэбнасцей. Пры рынку кожны дзейнічае самастойна, незалежна ад іншых, па свайму меркаванню. І асаблівай узгодненасці тут дабіцца цяжка. Акрамя таго, калі пры цэнтралізаваным кіраванні застаецца прамая арыентацыя на прырашчэнне функцыі спажывання, то пры рыначнай эканоміцы гэта дасягаецца праз прыбытак, кожны павялічвае свой прыбытак. І такім чынам ідзе да росту ўзроўню задавальнення сваёй патрэбнасці. Але ёсць і рыса, за якой далейшае прырашчэнне выпуску прадукцыі вядзе да змяншэння прыбытку.

Недахопам цэнтралізаванага кіравання застаецца тое, што працоўныя нібыта страчваюць матэрыяльную цікавасць да работы, ініцыятыву. І сёння прынята лічыць, што пры грамадскай уласнасці яны не зацікаўлены ў павышэнні вынікаў сваёй працы. Для рабочага, як для чалавека, які ў грамадскай вытворчасці займаецца пераўтварэннем прыроды, тэхналагічнымі працэсамі, для яго ўсё роўна, на якім ён прадпрыемстве працуе — на прыватным або грамадскім. Яму важна больш зарабіць. Да таго ж ніякім уласнікам прадпрыемства звычайны рабочы - акцыянер не з'яўляецца. Ён мае толькі акцыю, а не сродкі вытворчасці.

Калі ж дывідэнды атрымліваць на акцыі па выніках работы прадпрыемства, то чым адрозніваецца гэты працэс ад атрымання 13-й зарплаты з таго ж прыбытку? Розніца ў тым, што цяпер 13-я зарплата размяркоўваецца па працы, з акцыямі будзе — прапарцыянальна капіталу. Прамоўца лічыць неабходным перш за ўсё ўмацаваць цэнтралізаванае кіраванне гаспадаркай Беларусі і ўводзіць рынак там, дзе гэта эканамічна мэтазгодна.

У многім процілеглая думка віцэ-прэзідэнта Беларускай навукова-прамысловай асацыяцыі М. А. Стральцова. Выбары прэзідэнта ў Расіі паказалі, што народ падтрымлівае ідэю пераходу да рыначнай эканомікі, сказаў ён. Далейшыя затрымкі небяспечныя ўжо не толькі для самога курсу на рыначную эканоміку, але і для тых, хто спрабуе замарудзіць ход гэтых перамен. Адны, выступаючы за стабілізацыю, разумеюць пад гэтым, у прыватнасці, вяртанне на няпэўны перыяд камандна-адміністрацыйнага метаду. Другія намагаюцца рынуцца ў радыкальныя пераўтварэнні, не вельмі клапоцячыся аб падрыхтоўцы адпаведнай інфраструктуры. Работнікі прамысловасці перакананы, што трэба шукаць залатую сярэдзіну, [illegible] спад вытворчасці.

На думку М. А. Стральцова, у бліжэйшай перспектыве не могуць быць выключаны з практыкі сродкі прамога адміністрацыйнага кіравання. Тут узнікаюць два блокі праблем. Першы — рэфарміраванне буйной прамысловасці, абаронных галін. Базавая індустрыя вызначаецца высокай ступенню інертнасці, і ўсе перамены ў гэтай сферы павінны быць па магчымасці плаўнымі і асцярожнымі. Не трэба, відаць, і бяздумна фарсіраваць пераход на рыначныя адносіны ў буйной прамысловасці, мэтазгодна часткова захаваць цэнтралізаванае забеспячэнне, адзіную навукова-тэхнічную палітыку. Гэта асабліва актуальна ў нашай рэспубліцы з высокай канцэнтрацыяй прадпрыемстваў абаронных галін з перадавой тэхналогіяй машынабудавання і прыборабудавання, хіміі і іншых, як правіла саюзнага падпарадкавання. Пры гэтым непазбежна паўстае пытанне аб уласнасці.

Прасочваецца тэндэнцыя замяніць уласнасць цэнтра на больш нізкі ўзровень — рэгіянальны. Але ці настолькі важнай з'яўляецца ўзнікаючая структура? Прадпрыемства павінна быць падпарадкавана толькі інтарэсам спажыўца. А ў рэспубліканскай праграме стабілізацыі эканомікі робяцца спробы расшырыць правы адміністрацыйных структур.

Другі блок — гэта галіны з мабільнымі вытворчымі структурамі (машынабудаванне, прыборабудаванне, лёгкая і харчовая прамысловасць, рознічны гандаль, прадпрыемствы бытавога сервісу). Тут, наадварот, мэтазгодна правесці хутчэйшую прыватызацыю. Але як? Раздзяліўшы ці прадаўшы? Больш справядлівым здаецца першы варыянт. Хто, на самай справе, як не грамадзянін сваёй працай стварыў гэта грамадскае багацце і чаму ён павінен выкупляць тое, што яму належыць па праву? Але, з другога боку, як вызначыць уклад і долю кожнага? Як забяспечыць сацыяльную справядлівасць, калі адным дастануцца прадпрыемствы, якія аснашчаны па апошняму слову тэхнікі і якія выпускаюць канкурэнтаздольную прадукцыю, а другім — старыя, запушчаныя і стратныя?

Закрануўшы тэму цэн і падаткаў, прамоўца сказаў, што ў вышэйшых колах гаспадарчай улады проста не жадаюць лічыцца з інтарэсамі работнікаў вытворчасці. Узровень падаткаў такі, што ў многіх прадпрыемстваў няма сіл нарошчваць вытворчыя магутнасці, няма стымулу да асваення новых тэхналогій. Па рашэнню саюзнага ўрада ў прадпрыемстваў забіраюцца валютныя сродкі, што вымушае іх згортваць экспарт і пазбаўляе магчымасці закупляць дабротнае абсталяванне, мадэрнізаваць вытворчасць. А рэспубліка пакуль яшчэ не заняла цвёрдай пазіцыі ў абароне інтарэсаў прадпрыемстваў. Ці можна ў такіх умовах хоць колькі-небудзь павысіць эканамічны дабрабыт? Абмежаванне ўзроўню рэнтабельнасці прадпрыемства, лімітаванне фонду аплаты працы, устанаўленне гранічнага ўзроўню заработнай платы. Усё гэта праяўленне блізарукай палітыкі, накіраванай па сутнасці супраць прадпрымальніцтва.

На тэме навукова-тэхнічнага прагрэсу, тэхнічнай палітыкі дзяржавы ва ўмовах пераходу да рыначнай эканомікі засяродзіў сваё выступленне прафесар кафедры эканамічнай тэорыі і палітыкі інстытута паліталогіі і сацыяльнага кіравання КПБ, доктар эканамічных навук С. Р. Галуза. Наіўна спадзявацца, што рынак ужо сам па сабе накорміць, збалансуе, выведзе з крызісу. Без абнаўлення тэхнічнага базісу зрушыцца з месца не ўдасца і на паўкроку. Многія ўжо і не помняць, што перабудова пачыналася з канцэпцыі паскарэння сацыяльна-эканамічнага развіцця на аснове навукова-тэхнічнага прагрэсу. Але пагаварылі і забыліся, абвясцілі новыя лозунгі, а тэхнічны ўзровень айчыннай вытворчасці тым часам працягвае дэградзіраваць і дайшоў да крытычнай рысы. Сёння з-за зношанасці выбывае з вытворчасці 1—2 працэнты асноўных фондаў. Па нормах амартызацыі трэба 6—8. А каб дасягнуць сучаснага тэхнічнага ўзроўню, трэба «ператрэсці» ў сярэднім 40 працэнтаў тэхнічнай базы.

У вызначэнні адзінай навукова-тэхнічнай палітыкі, падкрэсліў прафесар, без якой ва ўмовах рынку не абысціся, вельмі важна вызначыць месца саюзных інстанцый, рэспубліканскай тэхнічнай палітыкі, галіновай і рэгіянальнай. Калі на саюзным і рэспубліканскім узроўні ў гэтым сэнсе жыццё яшчэ тлее, — распрацоўваецца [illegible] навукова-тэхнічным прагрэсам пакуль нічога абнадзейваючага нам не абяцае. І калі мы хочам ісці наперад, то павінны зрабіць энергічныя намаганні па ўзнаўленню адзінай тэхнічнай палітыкі на галіновым і рэгіянальным узроўні. Раздзяржаўленне без актывізацыі дзяржаўнай тэхнічнай палітыкі з'яўляецца згубным. Рынак і зацікаўленасць — вось адзін прынцып, на які павінен апірацца эканамічны прагрэс, дзяржаўна-тэхнічная палітыка — другі. Адно без другога не існуе, адно без другога будзе непаўнацэнным і бесперспектыўным.

Разглядаючы працэс раздзяржаўлення з пазіцый інтарэсаў працоўных, мы павінны шукаць шляхі найбольшай рэалізацыі магчымасцей, закладзеных у агульнанароднай уласнасці, а не зводзіць яго да адмовы ад яе, сказаў у сваім выступленні сакратар Гродзенскага абкома КПБ Э. Г. Карыпідзі. На яго думку, сапраўдны сэнс прыватызацыі — ператварэнне агульнанароднай уласнасці ў прыватную, прыватнакапіталістычную, заснаваную на прымяненні калектыўнай працы.

Як паведаміў прамоўца, з існаваннем агульнанароднай уласнасці прыхільнікі капіталізацыі звязваюць цяперашні стан нашай вытворчасці і больш чым сціплы ўзровень жыцця народа. Але такія сцвярджэнні недакладныя, таму што пытанне зусім не ў самой уласнасці, а ў формах яе рэалізацыі і кіравання. Знаходзячыся ў цісках бюракратычнай сістэмы кіравання, сацыялістычная ўласнасць не магла рэалізаваць свае магчымасці. Калі перабудова будзе праводзіцца не з пазіцый рэнегацтва і ліквідацыі сацыялізму, а з пазіцыі яго радыкальнай мадэрнізацыі, то патрэбна не прыватызацыя, а «дэцэнтралізацыя» дзяржаўных прадпрыемстваў, агульнанароднай уласнасці.

Сапраўднай задачай развіцця сацыялізму з'яўляецца раздзяржаўленне без прыватызацыі, а калі з дапушчэннем прыватнай уласнасці, прыватнакапіталістычнага прадпрымальніцтва, то толькі ў самых абмежаваных размерах.

Калі разабрацца з прававой прыродай прыватызацыі, сказаў далей Э. Г. Карыпідзі, то становіцца зразумелым, што яе аб'ектам з'яўляецца не дзяржаўная, а народная маёмасць. Уласнік маёмасці — народ, ён яе стварыў сваёй працай. Дзяржава і яе органы ўсяго толькі прадстаўнікі ўласніка, якія распараджаюцца гэтай маёмасцю, як нам ясна цяпер, не заўсёды ў інтарэсах народа. Прыватызацыя ў форме продажу прадпрыемстваў, якіх бы памераў яна ні была, ёсць ні што іншае, як распрадажа незаконна прысвоенай маёмасці. Каму? Часткова самому абрабаванаму народу ў асобе працоўных калектываў, калі ім удасца наскрэбці сродкі, неабходныя для куплі свайго ж дабра.

У большай жа частцы яно будзе прадавацца дзялкам ценявой эканомікі і тым бізнесменам, якія ўжо змаглі, выкарыстоўваючы новыя законы, зусім легальна сабраць багацце. У канчатковым выніку, падкрэсліў сакратар абкома, большасць працоўных убачыць, што любая прыватызацыя супярэчыць іх карэнным інтарэсам і не прыме яе разам з яе праваднікамі і абаронцамі.

Блізкай для сябе тэме — праблемам уласнасці ў вёсцы прысвяціў выступленне на канферэнцыі старшыня калгаса «Чырвоны сцяг» Валожынскага раёна доктар эканамічных навук С. Г. Шарэцкі. Выхад з узнікшай сітуацыі, сказаў ён, многія бачаць ва ўтварэнні на базе адстаючых калгасаў і саўгасаў, а таксама на нерацыянальна выкарыстоўваемых землях сялянскіх гаспадарак і спаборніцтве іх з моцнымі калгасамі і саўгасамі. Такі падыход да ажыццяўлення аграрнай рэформы з'яўляецца нічым іншым, як спробай захаваць старую сістэму калгасна-саўгаснай будовы, адрэзаўшы ад яе безнадзейна хворыя часткі. Выратаваць іх прапануецца нейма[-]верна цяжкай працы [illegible] ты самімі людзьмі. Пры гэтым трэба мець на ўвазе, што пры арганізацыі сялянскіх гаспадарак найбольш складанай для пераадолення перашкодай з'яўляецца прафесіянальна-псіхалагічны бар'ер. Новае пакаленне людзей — гэта вузкапрафесіянальныя работнікі (трактарысты, вадзіцелі, даяркі, даглядчыкі жывёлы, пастухі, аператары і г. д.), слаба валодаюць камерцыйнымі навыкамі. Да таго ж, з-за нізкага ўзроўню патрэбнасцей сельскіх жыхароў і беднасці рынку тавараў народнага спажывання ў іх няма і вострай патрэбы ў вялікіх даходах.

Тым не менш адкладваць правядзенне аграрнай рэформы на далёкую будучыню нельга. У сваім калгасе, паведаміў С. Г. Шарэцкі, стварэнне сялянскіх гаспадарак мы пачалі з тых галін, якія пры арганізацыі вытворчасці не патрабуюць высокага ўзроўню яе канцэнтрацыі (пчалярства, зверагадоўля, садоўніцтва, кветкаводства, вытворчасць некаторых відаў агародніны), а таксама з тых, дзе канчатковыя вытворчыя вынікі залежаць не столькі ад характару і колькасці прымяняемых сродкаў вытворчасці, колькі ад асабістай зацікаўленасці работнікаў (малочная жывёлагадоўля, агародніцтва, вытворчасць высакаякаснага насення).

Агульнавядома, што моцная эканоміка заснавана на буйной прамысловасці і навуковых цэнтрах, так пачаў сваё выступленне галоўны навуковы сакратар Беларускай інжынернай акадэміі М. І. Даніловіч. Гэта не выключае паяўлення шырокай сеткі малых прадпрыемстваў з рознай формай уласнасці. Але галоўная апора і гарант захавання інжынернага супольніцтва, развіцця інжынернай думкі — гэта сярэдняя і буйная прамысловасць.

У час сустрэч з прамыслоўцамі заходніх краін, ЗША неаднаразова прыходзілася чуць іх асцярожныя ацэнкі эканамічных працэсаў, якія адбываюцца ў СССР. Яны лічаць, што пераход да рынку не робіцца так хутка, як хацелі б палітыкі. На думку амерыканскіх бізнесменаў, унутраны рыначны механізм нашай краіны павінен адпавядаць умовам канкрэтнай дзяржавы. Прадпрымальнікам Захаду не зразумела, навошта і як у Саюзе збіраюцца прыватызаваць сярэднія і буйныя прадпрыемствы. Гэта хрыбет любой нацыянальнай эканомікі. Зламаць яго можна хутка — аднаўляць прыйдзецца вельмі доўга.

Парадаксальна, але факт — з 1976 года ў ЗША ідзе актыўны працэс «дэпрыватызацыі» сярэдніх і буйных кампаній. Тут распрацавана праграма, накіраваная на аказанне дапамогі канкрэтным фірмам па пераводу іх у калектыўную ўласнасць. Гэта цэлая сістэма, у якой задзейнічаны як прадпрыемствы, так і спецыяльныя дзяржаўныя ўстановы, прафсаюзы, банкі. Працэс ідзе па старанна прадуманаму плану паэтапна на працягу некалькіх гадоў. Самае галоўнае — вядзецца карпатлівая работа з кожным узроўнем працуючых: кіраўнікамі вышэйшага і сярэдняга звяна, рабочымі і служачымі, прафсаюзамі. Пры гэтым для кожнага з іх ёсць надзвычайна простыя растлумачальныя матэрыялы, якія дэталёва апісваюць сутнасць таго, што адбываецца.

Тым часам у рэспубліцы ўжо ёсць тры віды дзяржаўнай уласнасці: саюзная, рэспубліканская і нібы нічыя. У выніку можа адбыцца такая глыбокая дэфармацыя інжынернай думкі, якая рэзка зменіць структуру прамысловасці. Прычым першымі пачнуць знікаць навукаёмістыя галіны.

Для прадухілення згубнага працэсу неабходна неадкладна прыняць рашэнне аб перадачы ва ўласнасць рэспублікі ўсіх саюзных прадпрыемстваў і галіновых навуковых устаноў, што знаходзяцца на тэрыторыі БССР. Вырашэнне пытанняў уласнасці патрабуе прадуманага сістэмнага падыходу, планамернай рэалізацыі, удзелу ў працэсе высокапрафесіянальных спецыялізаваных арганізацый.

(Заканчэнне на 4-й стар.).

ПАРТЫЯ—ПРЫХІЛЬНІК РЭГУЛЮЕМАГА РЫНКУ

(Заканчэнне. Пачатак на 2-й і 3-й стар.).

Актуальным праблемам сельскагаспадарчай вытворчасці прысвяціў выступленне намеснік дырэктара Беларускага навукова - даследчага інстытута эканамічных праблем АПК В. С. Развецкі. Урадам рэспублікі прыняты пэўныя меры па стабілізацыі становішча ў галіне ў бягучым годзе. Але выдзеленыя з бюджэтных сродкаў кампенсацыі калгасам і саўгасам не вырашаюць праблему на будучыню.

На думку прадстаўніка галіновай навукі, неабходна эканамічна моцныя гаспадаркі — у першую чаргу птушкафабрыкі, жывёлагадоўчыя комплексы, цяплічныя камбінаты, племянныя і насенняводчыя гаспадаркі, вучэбныя і эксперыментальныя базы—пакінуць працаваць на прынцыпах гаспадарчага разліку і самафінансавання, захаваць там дзяржаўную уласнасць, але ўдасканаліць унутраную структуру, якая павінна спалучаць свабоду таваравытворцаў з поўнай гаспадарчай самастойнасцю.

У малярэнтабельных гаспадарках з нізкай працазабяспечанасцю і нізкай фондаасншчанасцю больш мэтазгоднымі з'яўляюцца новыя формы гаспадарання: кааперативы, акцыянерныя таварыствы, падсобныя гаспадаркі прамысловых і іншых прадпрыемстваў, сялянскія і фермерскія гаспадаркі.

У астатніх калгасах і саўгасах, што складаюць абсалютную большасць, прапануецца ўмоўна раздзяліць зямлю паміж пастаяннымі членамі на пэўную колькасць паёў, якія забяспечылі б кожнаму калгасніку, работніку саўгаса персанальнае права на зямлю пры рабоце ў калектыўнай гаспадарцы. Тыя, хто выйшаў на пенсію, павінны атрымаць права на долю кошту вытворчых фондаў за вылічэннем сум непагашаных доўгатэрміновых крэдытаў у залежнасці ад стажу работы ў гаспадарцы і працоўнага ўкладу. Калі ж работнік пажадае выйсці з саставу такога калгаса, саўгаса і арганізаваць уласную гаспадарку, яму павінен быць выдзелены зямельны ўчастак у межах яго паю бясплатна, а таксама выдадзены ў лік акцый сродкі вытворчасці або выкуплены акцыі. Калі калгас, саўгас не мае такой магчымасці, то ён абавязаны выступіць гарантам для сялянскай гаспадаркі пры атрыманні крэдытаў у банку на гэту суму і кампенсаваць працэнты за карыстанне імі. Пры такім варыянце чалавек стане саўладальнікам зямлі і сродкаў вытворчасці, будзе гаспадаром на зямлі.

Аднак вярнуць сельскаму працаўніку такое права мала. Трэба, каб ён стаў і гаспадаром выраблёнай прадукцыі. Для гэтага на першым этапе пераходу да рынку, лічыць В. С. Развецкі, мэтазгодна мінімальную патрэбнасць у сельскагаспадарчай прадукцыі, неабходную для цэнтралізаванага забеспячэння сацыяльна слабаабароненых людзей, задавальняць праз натуральны харчовы падатак, аплачваючы гэтую частку па дзяржаўных закупачных цэнах. Дзяржзаказ на сельскагаспадарчую прадукцыю ў колькасці, якая забяспечвае мінімальны рыначны фонд і саюзныя пастаўкі, трэба даводзіць да гаспадарак з аплатай па дагаворных цэнах. Астатнюю частку прадукцыі калгасы, саўгасы, сялянскія фермерскія гаспадаркі змогуць рэалізаваць па свайму меркаванню па цэнах свабоднага рынку. У выніку прапануемых мер у сельскай гаспадарцы рэспублікі на змену манаполіі калгасаў і саўгасаў прыйдзе многаўкладнасць эканомікі.

Спрачаючыся з праціўнікамі прыватнай уласнасці на зямлю, прамоўца аргументавана адстойваў думку аб неабходнасці дзвюх яе форм — у выглядзе ўласнасці БССР і індывідуальнай, калектыўна - долевай. Ён прапанаваў таксама пералік мер, якія перашкаджаюць скупцы зямлі мафіяй, спекулянтамі.

На думку намесніка генеральнага дырэктара ПА «Белаўтамаз» У. І. Куранкова, ключом да актывізацыі эканомікі павінны быць наступныя ўмовы. Па-першае, увесь чысты прыбытак, які ўтвараецца пасля разліку па ўсіх абавязацельствах, уключаючы дывідэнды па акцыях, выплаты падаткаў і іншых, трэба пакідаць у поўным распараджэнні акцыянернага таварыства, і належаць ён павінен яго членам на долевай аснове. Па-другое, любая маёмасць, набытая на гэты чысты прыбытак (вытворчая, сацкультбытавая), павінна быць уласнасцю членаў працоўнага калектыву на долевай (паявой) аснове. Такім чынам, уся маёмасць, набытая на гэты чысты даход, калі калектыў вырашыць укласці яго ў нерухомасць, з'яўляецца ўласнасцю гэтага калектыву на долевай аснове.

Прынцып вызначэння долі ў кожным калектыве можа быць розным, але лепш за ўсё —па працоўнаму ўкладу, які вызначаецца долямі аплаты катэгорый працоўных у агульным фондзе аплаты працы ў базавым годзе. Такі падыход павінен дзейнічаць 2—3 гады, каб пазбегнуць канфліктаў і канфрантацый паміж групамі і слаямі працоўных. А яны непазбежна ўзнікаюць, як сведчаць акты па ўкараненню брыгадных і арэндных форм дзейнасці.

Атрыманая доля фіксуецца выдачай акцый або іншых каштоўных папер. Акцыя дае права атрымліваць сваю долю даходу ад гэтай, зноў набытай, маёмасці. Старая (гэта значыць дзяржаўная) маёмасць увесь час дае новы чысты даход, які, у сваю чаргу, дае работніку акцыі, што становяцца яго асабістай (хто хоча, можа назваць прыватнай) уласнасцю.

На асобных прадпрыемствах чысты даход складае да 15 працэнтаў ад кошту асноўных фондаў, і калі ўсяго 40 працэнтаў чыстага даходу калектыў вырашыць накіроўваць на вытворчае накапленне, то праз 15 гадоў побач (або ўнутры) вырасце новы завод, які ўжо належыць працоўным асабіста. А стары можа за гэты час перапрафіляваецца або проста падтрымліваць на ранейшым узроўні, калі прадукцыя паспяхова рэалізуецца.

Праілюстраваць гэта лёгка наступным чынам, сказаў далей У. І. Куранкоў. У выпадку спроб схітрыць — паказаць больш нізкую рэнтабельнасць базавых фондаў — папаўненне (выраўноўванне) ідзе з асабістай уласнасці работнікаў (калі гэты асабісты завод яны паставілі побач), а калі проста напоўнілі старыя цэхі новым абсталяваннем, то тады і на старыя (агульнанародныя) і на новыя (асабістыя) вытворчыя фонды налічваюцца аднолькавыя нормы прыбытку. Гэта стварае заслону раздзяржаўленню метадам раскладання або разбазарвання маёмасці. Акцыянер можа ў любы момант выйсці і атрымаць свой пай у грашовай форме. Аднак выплата паю павінна праводзіцца не аднаразова ў момант выхаду, а шляхам выдачы дывідэндаў да поўнага пагашэння кошту акцый, што належаць работніку, які выйшаў.

Такі падыход стварае абарону ад бяссэнсавага набыцця дарагога і непатрэбнага абсталявання, у тым ліку і за кошт крэдытаў, шляхам змовы з прадаўцамі, а потым хуткага выхаду з атрыманнем буйных сум паявых долей.

Калі ж акцыі выбыўшага работніка пагашаюцца дывідэндамі, то з'яўляецца большая зацікаўленасць усіх як у эфектыўнасці набыцця маёмасці, так і ў эфектыўнай рабоце тых, хто застаецца, гэта значыць у падрыхтоўцы дастойнай змены.

Дырэктар Беларускага філіяла НДІ па цэнаўтварэнню Дзяржкамцэн СССР Л. А. Кавалёў, які выступіў затым, прапанаваў пад раздзяржаўленнем разумець любыя формы звужэння ўмяшання дзяржавы ў справы эканомікі. У той жа час ён заклікаў не забываць аб фінансавай падтрымцы прыватызацыі, якая мае вызначальнае значэнне для яе правядзення. Сёння гавораць, што афіцыяльныя структуры не здольны на канкрэтныя дзеянні. Цяжка знайсці міністра, кіраўніка ведамства, які выступаў бы за прыватызацыю. Яго мэта — пакінуць усё, як было. Таму неабходна прадумаць пытанні зацікаўленасці кіраўнікоў. У праграме прыватызацыі прадугледзець некалькі дэталей. Па-першае, адразу вырашыць, куды накіраваць выручку ад выкупу маёмасці. Па-другое, Фонд садзейнічання прыватызацыі не павінен быць дзяржаўнай структурай.

Адна з галоўных мэт прыватызацыі — забіранне залішніх грашовых сродкаў з абароту для дасягнення збалансаванасці на таварным рынку. Таму выручка ад прыватызацыі павінна дэпаніравацца. У далейшым яе не трэба выкарыстоўваць на пакрыццё дэфіцыту, дзяржаўнага доўгу або іншых расходаў дзяржбюджэту, неабходна, сказаў Л. А. Кавалёў, утварыць Фонд садзейнічання прыватызацыі. Для гэтага трэба дазволіць трымальніку фонду адлічаць ад атрыманай шляхам продажу дзяржаўнай уласнасці выручкі да 10 працэнтаў на раздзяржаўленне.

Не менш як 70 працэнтаў ад сродкаў Фонду садзейнічання неабходна на конкурснай аснове інвесціраваць у прыватызуемыя аб'екты пад больш ільготныя працэнты, чым у камерцыйных банках. Да 30 працэнтаў Фонду варта адлічваць на прэміраванне работнікаў міністэрстваў, ведамстваў і асацыяцый, якія паспяхова выконваюць рэспубліканскую праграму прыватызацыі. Трымальнікам Фонду садзейнічання прыватызацыі неабходна расшыраць колькасць удзельнікаў для павелічэння інвестыцыйных сродкаў з выплатай ім дывідэндаў на ўступныя і паявыя ўзносы.

Генеральны дырэктар НВА «Спектр» І. І. Карповіч назваў прынцыпы арэнды ў аб'яднанні, якое ён узначальвае. Тут прадпрыемства разбілі на гаспадарчаразліковыя адзінкі па віду прадукцыі і паслуг, стварылі ўмовы для нармальнай гаспадарчай дзейнасці. Адмовіліся ад заработнай платы, устанавілі рэгулюемыя падаткі, дагаворныя ўзаемаадносіны, унутранае прэйскурантнае і дагаворнае цэнаўтварэнне. Стварылі рынак працы, увялі паняцце «банкруцтва».

Кіруючыся набытым вопытам, І. І. Карповіч прапанаваў не даваць магчымасці прадаваць па акцыях прадпрыемствы. Трэба, сказаў ён, прымусіць калектывы выкупіць іх уласнай працай.

Рознымі арганізацыямі ўжо набыты вялікі вопыт, заўважыў прамоўца, але, на жаль, ён не абагульняецца. Кампартыя ўпусціла момант, калі былі ўмовы для арганізаванага правядзення рэформ, кіравання новымі працэсамі ў эканоміцы. Дапушчана памылка, але яе яшчэ можна выправіць.

Дырэктар навукова-эканамічнага цэнтра «Экон» Я. С. Доўгель прапанаваў канкрэтную схему пераўтварэння адносін да ўласнасці ва ўмовах дзеючага заканадаўства.

Трэба, на яго думку, ліквідаваць абязлічку, што існуе сёння пры размеркаванні прыбытку. Ён з'яўляецца агульным вынікам сумеснай дзейнасці людзей. Кожны ўдзельнік вытворчых адносін уносіць пэўны ўклад у стварэнне прыбытку. І кожны павінен быць уласнікам усіх вынікаў сваёй працы, адчуваць асабістую частку прыбытку, як і заработную плату.

Удзельнік вытворчасці пры падвядзенні вынікаў мае права ведаць: па-першае, колькі ў агульным прыбытку зарабіў асабіста ён (і чаму менавіта столькі, а не больш і не менш). Па-другое, колькі сродкаў ён можа выкарыстаць для індывідуальных патрэб. І, па-трэцяе, колькі накіроўвае ён асабіста са свайго прыбытку на далейшае развіццё вытворчасці.

Пры такім падыходзе сутнасць раздзяржаўлення зводзіцца не да дзяльбы дзяржаўнай уласнасці, а да прызнання роўнасці правоў працоўных, якія ўкладваюць у далейшае развіццё вытворчасці непасрэдную працу. Работнікам не абавязкова купляць акцыі свайго прадпрыемства, яны павінны налічвацца за працу. У залежнасці ад агульнага прыбытку і персанальнай заработнай платы сума акцый работніка ў першы ж год складзе ад некалькіх соцень да некалькіх тысяч рублёў на чалавека. А далей, калі людзі пераканаюцца, што яны сапраўды працуюць на сябе, прыбытак будзе хутка павялічвацца. У такім выпадку сутнасць прыватызацыі рэалізуецца ў тым, што члены калектыву становяцца рэальнымі ўласнікамі-акцыянерамі прадпрыемства ў меру працы, што ўкладваецца ў яго развіццё.

А. А. Абуховіч, начальнік бюро НВА «Інтэграл», падвергнуў крытыцы саму ідэю прыватызацыі ва ўмовах, калі падаюць аб'ёмы вытворчасці, а галоўнае, скарачаюцца рэсурсныя пастаўкі ў рэспубліку, калі значная частка сыравіны ідзе за мяжу і нерэнтабельная ў сярэднім па краіне прамысловасць.

Ён лічыць, што акцыянерызацыю прадпрыемстваў неабходна праводзіць галоўным чынам для таго, каб рэспубліка магла выкарыстаць утвараемы акцыянерны фонд для абмену на акцыі прадпрыемстваў іншых рэгіёнаў, перш за ўсё расійскіх і перш за ўсё пастаўшчыкоў сыравіны. Гэта, па сутнасці, адзіны шанц падтрымаць сёння нашу прамысловасць. Тады, як і ва ўсіх цывілізаваных краінах, наш урад мог бы перадаваць гэтыя акцыі, здабытыя ў іншых рэспубліках, напрамую работнікам вытворчасці, якія зацікаўлены ў атрыманні рэсурсаў. У гэтых умовах беларускія прадпрыемствы маглі б яшчэ паспрабаваць працаваць, ратавацца самастойна. Але, як толькі з'явяцца розныя ўласнікі, амаль напэўна паўстане пытанне: што ў нас з прыбыткам? А ў яго сёння закладзены сацыяльныя затраты і недазакладзена амартызацыя. І калі ўжо з'яўляюцца іншыя ўласнікі, якія будуць патрабаваць сваю долю прыбытку, значыць, павінен быць зменены парадак яго размеркавання. Перш за ўсё ў працэсе раздзяржаўлення трэба бязвыплатна перадаць працоўным калектывам сацыяльныя фонды і тую частку паю, якая забяспечвае сацыяльныя затраты на ўзнікшым узроўні.

Астатнюю частку даволі вострага выступлення А. А. Абуховіч прысвяціў стартавым умовам прыватызацыі, выказаў сумненне ў яе магчымасці наогул.

Трыбуна канферэнцыі не ўмясціла ўсіх жадаючых выказацца па закранутых праблемах. Таму некаторыя спецыялісты папрасілі прэзідыум улічыць іх думку пры выпрацоўцы падагульняючага дакумента і абнародаваць.

На думку супрацоўніка Інстытута паліталогіі і сацыяльнага кіравання КПБ доктара эканамічных навук Л. Н. Давыдзенкі, важнейшай формай раздзяржаўлення неабходна прызнаць пераход часткі дзяржпрадпрыемстваў у калектыўную (або народную) уласнасць. Народнае прадпрыемства з'яўляецца адным з варыянтаў развіцця дзяржаўнага прадпрыемства ва ўмовах радыкальнай эканамічнай рэформы. Яно заклікана забяспечыць працоўным калектывам рэальную эканамічную самастойнасць, прывесці даход кожнага асобнага работніка ў адпаведнасць з яго працоўным укладам і дабіцца адказнасці працоўных калектываў за вынікі і эфектыўнасць гаспадарання.

Другой формай рэалізацыі многаўзроўневага характару адносін прысваення, распараджэння, выкарыстання сродкаў з'яўляюцца долевыя (паявыя) адносіны. Дыферэнцыраванасць прысваення і яго матэрыялізацыя — эканамічная аснова паёў. Гэта аснова значна расшыраецца ў выпадку ўзнікнення вытворных другасных форм уласнасці, сродкі якіх у значнай ступені могуць ператварацца ў долі (паі), што выкарыстоўваюцца для развіцця прадпрыемства і арганізацыі або для стварэння новых прадпрыемстваў на долевых асновах.

Найбольш гібка з'яўляецца акцыянерная форма паявых адносін. Аднак супраць стварэння акцыянерных таварыстваў на міжгаспадарчым узроўні ў сферах вытворчасці і абслугоўвання часта выступаюць ведамствы, паколькі такія таварыствы выходзяць з-пад іх кантролю. У якасці аргумента неадпаведнасці акцыянерных адносін прыродзе сацыялізму выстаўляецца палажэнне аб непрацоўным характары даходаў, атрымліваемых на акцыі. Аднак трэба адзначыць, што дывідэнды на акцыі па сваёй прыродзе блізкія пазыковаму працэнту, які вельмі шырока выкарыстоўваецца дзяржавай, у тым ліку ў адносінах з працоўнымі пры ўкладах імі сродкаў у ашчадныя касы.

Супрацоўнік Беларускага НДІ эканамічных праблем АПК, кандыдат эканамічных навук Т. А. Крыловіч падзялілася вынікамі даследаванняў у галіне цэнавай палітыкі. Вывучэнне эканамічных прычын дысбалансу цэн, адзначыла яна, паказала, што ў новых закупачных цэнах, як і ў аптовых цэнах галін, якія перапрацоўваюць сельскагаспадарчую прадукцыю, не ў поўнай меры ўлічаны (практычна іх і немагчыма было ўлічыць) хістанні, абумоўленыя пераходам прамысловых прадпрыемстваў на свабодныя цэны. Напрыклад, толькі пастаўка калгасам і саўгасам па дагаворных цэнах запасных частак павялічыць расходы гаспадарак у 1991 годзе на 721,9 мільёна рублёў. Сума ж кампенсацыі, закладзеная ў закупачных цэнах, складае 128 мільёнаў рублёў, гэта значыць замест чакаемых 30—40 працэнтаў адбылося падаражанне запасных частак у 3—5 разоў.

Па ўсёй наменклатуры матэрыяльна-тэхнічных сродкаў, што паступілі ў сельскую гаспадарку рэспублікі толькі ў першым квартале бягучага года, падаражанне склала 620 мільёнаў рублёў. Разлікі паказалі, што пры захаванні цэн на прамысловую прадукцыю і паслугі на ўзроўні першага квартала, некампенсаваныя закупачнымі цэнамі дадатковыя затраты гаспадарак у 1991 годзе ўзрастуць на 5,2 мільярда рублёў. Індэкс росту цэн на прадукцыю прамысловай вытворчасці і паслугі ўжо ў першым квартале склаў 68,6 працэнта пры 2 працэнтах росту цэн на прамысловую прадукцыю ў 1990 годзе. У выніку да 60 працэнтаў калгасаў і саўгасаў не змогуць прафінансаваць прадугледжаны на бягучы год аб'ём капітальных укладанняў, выканаць намечаныя сацыяльныя праграмы. Аналагічнае становішча складваецца і ў галінах, якія перапрацоўваюць сельскагаспадарчую сыравіну.

Тэндэнцыя да неэквівалентнага абмену прадвызначана і павышэннем заработнай платы ў галінах, якія выпрацоўваюць прадукцыю для вёскі, і індэксацыяй рознічных цэн. Усё гэта стварае абстаноўку няўпэўненасці і няўстойлівасці ў гаспадарчых адносінах. Гэта нестабільнасць абцяжарвае і фінансавую сістэму рэспублікі ў цэлым. Таму мэтазгодна забяспечыць аптымальнае спалучэнне пастаянства і гібкасці ва ўстанаўленні цэн на прадукцыю і паслугі. Пры манапольным націску на цэны патрэбен жорсткі прававы механізм кантролю за дагаворнымі цэнамі, аж да іх адмены.

Пратэкцыянізм дзяржавы павінен дзейнічаць у двух напрамках. З пашырэннем сферы свабоднага цэнаўтварэння ў прамысловасці і сельскай гаспадарцы частка цэн можа рэгулявацца дзяржавай ускосна, напрыклад, шляхам устанаўлення верхняй яе мяжы. Празмерны ж рост цэн павінен абмяжоўвацца з дапамогай падатковых бар'ераў. З другога боку, для стымулявання вытворчасці сацыяльна значных відаў прадукцыі, трэба даць права раённым аграпрамысловым аб'яднанням пераразмяркоўваць да 25 працэнтаў сумы кампенсацыі паміж відамі прадукцыі, гэта значыць адысці ад затратнага метаду ў цэнаўтварэнні. Прама прапарцыянальная залежнасць паміж цэнамі і выдаткамі вытворчасці. можа адсутнічаць тады, калі пачынаюць дзейнічаць попыт і прапанаванне.

Крайні пункт гледжання на праблемы, узнятыя канферэнцыяй, выказаў член Кантрольнай камісіі КПБ Л. Е. Школьнікаў. Мы, камуністы, заявіў ён, павінны рашуча адмежавацца ад прыватнай уласнасці. І не толькі з-за палітычных традыцый і прынцыпаў, і не з-за боязі, што «кіпцюрык ушчаміўся — усёй сацыялістычнай птушцы гінуць», а таму, што на цяперашнім этапе нашага грамадства яна гістарычна нікчэмная і супярэчыць інтарэсам працоўных.

Прыватная ўласнасць на сродкі вытворчасці заўсёды выступала як эксплуататарская ўласнасць. Яна рэалізоўвалася на рынку перш за ўсё ў выглядзе найму рабочай сілы так, што высмоктвала максімальна магчымую долю прыбавачнай вартасці. І ці ж няма іншага выхаду, акрамя як захапляцца прыватнай уласнасцю, кланяцца ёй, прасіць прабачэння ў яе? Скажуць: а як жа нэп? Бо тады іменна прыватная ўласнасць карміла і апранала першых будаўнікоў сацыялізму. Мудрасць У. І. Леніна ў той перыяд праявілася якраз у разуменні таго, што, паколькі новая, сацыялістычная ўласнасць не стала на ногі, забяспечваць жыццядзейнасць грамадства павінна ўласнасць гістарычна папярэдняя — прыватная. Капіталістычная ўласнасць, якая ва ўмовах улады працоўных будзе непазбежна выціснена сацыялістычнай уласнасцю па меры яе большай эфектыўнасці.

Калі мы ад прыватнай уласнасці перайшлі фактычна да ўласнасці бюракратычнай, па сутнасці таксама эксплуататарскай, вяртацца назад да прыватнай уласнасці — значыць трымаць працоўных у зачараваным коле эксплуатацыі, адмаўляцца ад сацыялістычнай ідэі, ад магчымасці дасягнуць дабрабыту на неэксплуататарскай аснове.

Некаторыя памылкова прымаюць за рыначнае кіраванне біржу і іншыя атрыбуты інфраструктуры рынку, разважае далей Л. Е. Школьнікаў. Але нашаму грамадству, якое рэфармiруецца, патрэбны рыначны апарат кіравання (РАК). Без сінхроннага з раздзяржаўленнем і прыватызацыяй разгортвання РАК і паступовага, па меры гэтага працэсу, адключэння камандна-адміністрацыйнай ведамаснай сістэмы кіравання ўсе сацыялістычныя ўласнікі немінуча і хутка ператворацца ва ўласнікаў-эксплуататараў.

Па задуме аўтара ідэі, РАК — гэта не адміністрацыйна-камандны апарат пад іншай шыльдай, а своеасаблівыя кааператывы прадпрымальнікаў-кіраўнікоў, якія працуюць па кантракту з Саветам (раённым, гарадскім, абласным, рэспубліканскім, саюзным). А значыць, на вызначаемых ім умовах, у інтарэсах працоўных данай мясцовасці. Галоўныя функцыі РАК — прыём заказаў ад гандлю і непасрэдна ад спажыўцоў, размяшчэнне на канкурэнтнай і дагаворнай аснове адпаведных дзяржзаказаў, добраахвотных для вытворцаў. Л. Е. Школьнікаў перакананы, што новая фармацыя кіраўнікоў можа ўстанавіць найбольш эфектыўныя гаспадарчыя сувязі, стабілізаваць забеспячэнне і вытворчасць, збавіць работнікаў вытворчасці ад клопатаў па рэалізацыі прадукцыі, паскорыць фінансавы абарот шляхам неадкладнага разліку на месцы за пастаўленую прадукцыю.

Рэзкія, у чымсці нават бескампрамісныя меркаванні выказаў дацэнт Інстытута паліталогіі і сацыяльнага кіравання КПБ, кандыдат эканамічных навук Я. М. Сапільнікаў. Ён перакананы, што шлях, на які штурхаюць прадстаўнікі апазіцыі, — гэта неадкладны развал малярэнтабельных, а затым і ўсіх калгасаў і саўгасаў і стварэнне на іх месцы заснаваных на прыватнай уласнасці фермерскіх, а затым і памешчыцкіх гаспадарак, якія наўрад ці знімуць праблемы вёскі і забеспячэння насельніцтва прадуктамі харчавання. У іх няма ні навукова абгрунтаваных разлікаў, ні найменшай адказнасці за сацыяльныя вынікі такой акцыі. Для гэтых «сяброў народа» развал калгасна-саўгаснай сістэмы — толькі ступенька да ўлады.

Я. М. Сапільнікаў перакананы, што «фігавы лісток» з сапраўдных намераў прыхільнікаў прыватнай уласнасці на зямлю, сам таго не жадаючы, сарваў народны дэпутат М. І. Траўкін, які на з'ездзе народных дэпутатаў РСФСР сказаў: «Можна было б прайсці наперад і далей — зняць манаполію Саветаў на перапродаж зямлі (праз 10 гадоў). Думаю, гэта ўдасца ажыццявіць. Галоўнае, рух пачаўся, а ўсё астатняе прыйдзе з цягам часу». І ён мае рацыю, але ўсё ж моцна падвёў Траўкін сваіх аднадумцаў, якія навучыліся лепш за яго камуфліраваць патаемныя думкі.

Са сказанага вынікае, што патрэбны рэферэндум па пытанню аб прыватнай уласнасці на зямлю і іншыя галоўныя сродкі вытворчасці. І праводзіць яго трэба вельмі кваліфікавана. Так, каб кожны жыхар краіны, а не толькі селянін, ясна ўявіў сабе ўсе набыткі і страты ў выніку заканадаўчага ўвядзення гэтай формы ўласнасці. Вось тут, напамінае Я. М. Сапільнікаў, і павінны праявіць сябе партыйныя камітэты і арганізацыі ўсіх узроўняў. Яны павінны ўзяць на сябе палітычнае забеспячэнне падрыхтоўкі і правядзення працэсаў раздзяржаўлення агульнанароднай уласнасці, пераходу яе аб'ектаў пераважна ў калектыўную ўласнасць. Бо ў рашэннях XXVIII з'езда КПСС размова ішла не аб прыватызацыі, а аб раздзяржаўленні прадпрыемстваў, вызваленні іх з-пад улады чыноўнікаў і ведамаснага самавольства. Гэта значыць па сутнасці — аб аднаўленні працоўнага права на зямлю і іншыя галоўныя сродкі вытворчасці. Аб гэтым нельга забываць камуністам і ўсім працоўным, інтарэсы якіх абараняе партыя.

Нягледзячы на палярнасць думак і пазіцый, удзельнікі канферэнцыі выпрацавалі адзіныя рэкамендацыі. На шматлікія пытанні прысутных адказаў намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР М. У. Мясніковіч.

З заключным словам на канферэнцыі выступіў першы сакратар ЦК КПБ А. А. Малафееў.

Будзем са сваім Прэзідэнтам. З якім?

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

Рыгор **Вячэрскі:** Пытанне надуманае, яно дачаснае. Рэспубліка не гатова да прэзідэнцкай улады. Вярхоўны Савет, Савет Міністраў БССР у стане забяспечыць выхад з крызісу. Аб якім узмацненні жорсткасці можа тут ісці размова?! «Непрацуючыя» законы — вынік ахаладжэння пэўных структур улады да сваіх абавязкаў.

Іван **Каратчэня:** Я — за заснаванне пасады Прэзідэнта Беларусі. Абстаноўка ў рэспубліцы напалена да мяжы і выхад — у моцнай прэзідэнцкай уладзе. Выбраць першага Прэзідэнта мы павінны на сесіі Вярхоўнага Савета БССР.

Валянцін **Голубеў:** Падрыхтоўка пытання вялася тайна. Дэпутаты своечасова не атрымалі неабходныя дакументы. Абраць Прэзідэнта на сесіі — гэта спроба абраць «ручнога» Прэзідэнта. А народ?!

Анатоль **Мардашоў:** Я — за абранне Прэзідэнта. Многія нашы бядоты з-за дыктату з цэнтра. Гарантам абароны інтарэсаў рэспублікі можа стаць толькі моцная прэзідэнцкая ўлада.

Аляксандр **Кулічкоў:** Камісія па пытаннях развіцця прамысловасці, энергетыкі, транспарту, сувязі і інфарматыкі лічыць, што крок своечасовы... Вярхоўны Савет пераўтвараецца ў мапутную адміністрацыйна-камандную машыну. Патрэбна сёння адзіная мэта.

Уладзімір **Чэкушаў:** Я — за. Мы павінны выбраць Прэзідэнта на сесіі, а потым замацаваць гэта ўсенародным рэферэндумам...

Сяргей **Папкоў:** Кажуць, нам патрэбна моцная ўлада. Гэтым мы распісаліся ва ўласным бяссіллі.

Уладзімір **Грыбанаў:** Ідзе барацьба за ўладу. Сказаўшы «так» прэзідэнцтву, мы гаворым «не» Саветам. Я лічу, шлях павінен быць іншы: рэфарміраванне Саветаў. А Прэзідэнта выбраць толькі ўсенародна.

Віктар **Кудравец:** Мы павінны выбраць Прэзідэнта тут, на сесіі, а праз тры-чатыры месяцы — усенародна...

Аляксандр **Сасноў:** У цывілізаваных краінах інстытуту прэзідэнцтва супрацьстаіць прафесіянальны парламент. У нас гэтага няма. Камісія па пытаннях працы, цэн, занятасці і сацыяльнай абароне насельніцтва, якую я ўзначальваю, лічыць, што ўвядзенне ў рэспубліцы прэзідэнцтва дачаснае. І яшчэ — па пытанню аб трансляцыі сесіі па радыё і тэлебачанню: што мы хаваем ад народа?

Аляксандр **Лукашэнка:** Прэзідэнт у Беларусі павінен быць, і чым хутчэй, тым лепш. Ён павінен быць абраны шляхам усенароднага галасавання, без палітычных гульняў... Мы не павінны пазбавіць народ яго законнага права.

Васіль **Сінчылін:** Ветэраны вайны, працы і Узброеных Сіл за выбранне Прэзідэнта на сесіі, а потым — шляхам усенароднага галасавання.

Анатоль **Лебядзько:** Камісія па справах моладзі Вярхоўнага Савета БССР — за ўсенароднае галасаванне. Апазіцыя БНФ супраць прэзідэнцтва — таму што не гатова... Партгрупа за — бо не ўяўляе сябе без лідэра. У рэспубліцы сёння палітычнага лідэра няма.

Уладзімір **Гаркун:** Я — за прэзідэнцтва. Неабходнасць дыктуецца абвастрэннем эканамічнай і сацыяльна-палітычнай абстаноўкі ў рэспубліцы. Нам патрэбен моцны лідэр.

Дзмітрый **Арцыменя:** Інтарэсамі народа сёння спекуляваць нельга. Людзі чакаюць павышэння патэнцыялу рэспублікі, паляпшэння свайго жыцця. Мы заявілі аб суверэнітэце, і яго трэба абараняць.

Як паказала галасаванне (зазначым, што апазіцыя БНФ, па заяве яе лідэра Зянона Пазьняка, у галасаванні не ўдзельнічала), большасць дэпутатаў выказаліся за ўвядзенне пасады Прэзідэнта Беларускай ССР. Прыняты таксама чацвёрты артыкул законапраекта, прапанаванага камісіяй: Прэзідэнт Беларускай ССР выбіраецца грамадзянамі БССР на аснове ўсеагульнага, роўнага і прамога выбарчага права пры тайным галасаванні. Альтэрнатыўная прапанова — аб выбранні Прэзідэнта на цяперашняй сесіі на тэрмін яе паўнамоцтваў — не атрымала належнай колькасці галасоў: 141 — «за», 75 — «супраць». Старшыня Камісіі па пытаннях галоснасці, сродкаў масавай інфармацыі і правах чалавека Іван Каратчэня настойваў на галасаванні сваёй прапановы аб выбранні Прэзідэнта на сесіі да той пары, пакуль мы не падрыхтуемся да ўсенароднага галасавання, — але яна пакуль што засталася па-за ўвагай...

На дзённым пасяджэнні сесіі працягвалася абмеркаванне пытання «Аб узмацненні адказнасці за парушэнні Правіл дарожнага руху ў Беларускай ССР».

А. МЯСНІКОЎ, Л. РЫЖАНКОВА.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

21 чэрвеня

Праграма Беларускага тэлебачання

8.30. Раніца рэспублікі. Інфармацыйны выпуск.
8.40. Праграма перадач.
8.45. «Незабыўнае». Фестываль фільмаў і тэлепраграм, прысвечаны 50-годдзю пачатку Вялікай Айчыннай вайны. «Доўгія вёрсты вайны». Тэлевізійны трохсерыйны мастацкі фільм. 3-я серыя. «На світанні».
16.25. Праграма перадач.
16.30. Экран дзіцячага фільма. «Разумныя рэчы». Тэлевізійны мастацкі фільм. 2-я серыя.
17.35. «Новая грань». Фільм-канцэрт.
18.00. «Незабыўнае». Фестываль фільмаў і тэлепраграм, прысвечаны 50-годдзю пачатку Вялікай Айчыннай вайны. «У вайны не жаночы твар». Фільмы 4, 5, 6-ы.
19.00. Панарама. Інфармацыйная праграма.
19.30. Наш каментарый. А заўтра была вайна...
19.35. Тэлефільм.
20.05. «Дзялюся патаемным...». Фільм-канцэрт.
20.40. Рэклама.
20.45. Калыханка.
21.00. «Каб горан не згас», «Млын». Тэлевізійныя дакументальныя фільмы.
21.45. На сесіі Вярхоўнага Савета БССР.

Першая агульнасаюзная праграма

6.30. Раніца.
9.05. Мультфільмы «Гугуцэ», «Парта Гугуцэ», «Гугуцэ-паштальён».
9.35. Канцэрт аркестра сімфанічнай і эстраднай музыкі Дзяржтэлерадыё СССР. Дырыжор Пітэр Цібарыс (ЗША).
10.35. «Шкоднік». Мультфільм.
10.45. Крыніцы.
11.15. ...Да 16 і старэйшым.
12.00. ТСН.
12.15. Фестываль салдацкай песні.
14.30. «Калі і старасць у радасць». Аб доме ветэранаў сцэны імя А. Яблачкінай.
15.00. ТСН.
15.15. «Эквілібрыст». Тэлевізійны мастацкі фільм.
16.30. 1991 — год Моцарта. Сімфоніі №№ 5 і 29. Выконвае Літоўскі камерны аркестр. Дырыжор — народны артыст СССР С. Сандэцкіс.
17.00. Хвіліны паэзіі.
17.05. Фільм — дзецям. «Аддаць швартовы!».
18.30. ТСН. Міжнародны выпуск.
18.45. А. Скрабін. «Паэма экстазу».
19.00. Прэм'ера шасцісерыйнага дакументальнага савецка-германскага фільма «Няхай будзе праклята вайна». Фільм 5-ы «Крэмль у візіры».
19.30. Выступае лаўрэат тэлерадыёконкурсу «Галасы Расіі» С. Гаршуноў.
19.40. «Па законах ваеннага часу». Мастацкі фільм.
21.00. Час.
21.40. Актуальнае інтэрв'ю.
21.50. «ВіД» прадстаўляе: «Поле цудаў», «Музагляд», «Справа», «Эльдарада».
1.20. «Поўнач і зноў світанне». Дакументальны фільм пра мастачку-лялечніцу Е. Бердасаву.
1.50. «Па законах ваеннага часу». Мастацкі фільм.

Другая агульнасаюзная праграма

17.00. «Мая вайна». Фільм нямецкага рэжысёра Т. Куфуса.
18.30. «Алах акбар». Дакументальны фільм.
18.55. Свет, у якім мы жывём. Фільмы рэжысёра Ю. Ледзіна. «На радзіме белых мядзведзяў».
20.00. Весткі.
20.15. Добрай ночы, малышы!
20.30. Ключ да сусветнага рынку.
21.00. Час (з сурдаперакладам).
21.40. На сесіі Вярхоўнага Савета СССР.
22.25. Калаж.
22.30. На сесіі Вярхоўнага Савета РСФСР.
23.00. Весткі.
23.15. «Пятае кола». Мастацка-публіцыстычная праграма.

22 чэрвеня

Праграма Беларускага тэлебачання

8.30. Раніца рэспублікі. Інфармацыйны выпуск.
8.40. Праграма перадач.
8.45. «Фантазія». Фільм-канцэрт.
9.05. «Ляцяць жураўлі». Мастацкі фільм.
10.40. Тэлевізійны дзіцячы дзень. Тэлеклуб «Пошук». Пра атрад чырвоных следапытаў «Белая Русь».
11.00. Тыдзень планеты. Міжнародны агляд.
11.15. Да 50-годдзя пачатку Вялікай Айчыннай вайны. «Толькі гадзіна пятнаццаць». Тэленарыс пра лётчыка Леаніда Бутэліна, які ажыццявіў паветраны таран у першы дзень вайны.
11.40. Рэха вайны. Па пісьмах тэлегледачоў.
12.00. Г. Вагнер. «Сцяжынаю жыцця». Спектакль Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР.
14.00. Тэлевізійны дзіцячы дзень
15.20. Да 50-годдзя пачатку Вялікай Айчыннай вайны. «...Роўна ў чатыры гадзіны».
16.40. «Праз усю вайну». Фільм-канцэрт з удзелам Дзяржаўнага ансамбля БССР «Песняры».
17.00. Тэлевізійны дзіцячы дзень. «Пакуль я жывы, я з табою». Тэлевізійны спектакль па пісьмах ленінградскіх школьнікаў.
17.45. Сустрэча для вас. У студыі ветэраны Вялікай Айчыннай вайны. Прамая лінія.
18.45. Музыка маёй рэспублікі. Э. Наско. Вакальна-сімфанічны цыкл «Сей зерне».
19.00. Панарама.
19.30. «Спявае Клаўдзія Шульжэнка». Фільм-канцэрт.
20.35. «Дзевятая застава». Дакументальны фільм.
20.45. Калыханка.
21.00. «Дом ля дарогі». Фільм-балет.
21.45. «Узыходжанне». Мастацкі фільм.

Першая агульнасаюзная праграма

6.30. Раніца. «Спосаб выжывання». Тэлевізійны дакументальны фільм.
7.00. Мультфільмы «Светлячок». Выпускі 1, 3, 4-ы.
7.30. Рытмічная гімнастыка.
8.00. Ранішняя забаўляльная праграма.
8.30. ТСН.
8.50. Наш сад.
9.20. Мультфільмы «Мяшок яблыкаў», «Тайна залатых туфлікаў».
9.50. «Бурда модэн» прапануе...
10.20. «Дару, што памятаю».
10.55. Ранішняя зорка.
11.55. Прэм'ера тэлевізійнага дакументальнага фільма.
13.25. У свеце казак і прыгод. «Чароўная лямпа Аладзіна». Мастацкі фільм.
15.00. ТСН.
15.15. «Пераможцы».
16.15. Сустрэча з Чырванасцяжным.
17.15. «Ноч нараджэння». Мультфільм.
17.30. А. Эшпай. Сімфонія № 5. Выконвае Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр СССР. Дырыжор народны артыст СССР Я. Святланаў.
18.00. Міжнародная панарама.
18.45. Хвіліны паэзіі.
18.55. Прэм'ера шасцісерыйнага дакументальнага савецка-германскага фільма «Няхай будзе праклята вайна». Фільм 6-ы «Пачатак канца».
19.25. Канцэрт рускага харэаграфічнага і песеннага фальклору.
19.55. «Гэта мы, божа». Тэлевізійны мастацкі фільм.
21.00. Час.
21.40. «Масква — Брэст — Берлін». «Новая дарога». Перадача з Брэста.
23.30. ТСН.
23.50. «Яго пахавалі ў шар зямны». Дак. фільм («Беларусьфільм»).
0.35. «Гэта было мінулым летам». Тэл. маст. фільм. 1-я і 2-я серыі.

Другая агульнасаюзная праграма

8.00. Ранішняя гімнастыка.
8.15. Спорт для ўсіх.
8.30. Чэмпіянат ЗША па баскетболу сярод прафесіяналаў НБА. «Х'юстан рокетс» — «Лос-Анджэлес лейкерс».
9.30. Відэаканал «Садружнасць».
12.00. Відэаканал «Плюс адзінаццаць».
14.00. Руская мова.
14.30. «Курыца». Мультфільм.
14.40. Валейбол. Першынство сусветнай лігі. Мужчыны. Зборная Японіі — зборная СССР. Перадача з Японіі.
15.40. «Печнікі». Тэлевізійны мастацкі фільм.
17.00. «Успамінай з любоўю». Пра Клаўдзію Шульжэнку.
17.45. «За другі сваія». Дакументальны фільм. Руская праваслаўная царква ў гады Вялікай Айчыннай вайны.
18.45. Парламенцкі веснік Расіі.
19.00. Уваскрасенне. «Старадаўні рамаис».
19.45. «Закінуты канал». Тэлевізійны дакументальны фільм.
20.15. Добрай ночы, малышы!
20.30. «Я Вас кахаў». Гучаць вершы А. С. Пушкіна.
21.00. Час (з сурдаперакладам).
21.45. Прашу слова.
22.00. К-2 прадстаўляе: «XX стагоддзе — у кадры і за кадрам».
23.00. Весткі.
23.15. Масква. Вялікая зала кансерваторыі. 22 чэрвеня 1991 г. Сімфанічны канцэрт. Л. В. Бетховен і П. І. Чайкоўскі.

РАДЫЁ

22 чэрвеня

8.15 — вершы М. Багдановіча. 8.45 — «Музычная афіша». 9.15 — гуманітарна-інфармацыйны канал радыёстанцыі «Беларуская маладзёжная». Праграма «Радыёкантакт». 10.15 — для дзяцей. Ю. Якаўлеў. «Дзеці бессмяротнага гарнізона». Радыёпастаноўка. Частка 2-я, заключная. 11.00 — «Фальклор». Радыёклуб. 11.30 — «Вас вітаць мы сёння рады». 12.00 — «Ад першага дня да Перамогі». Тэматычны радыёдзень, прысвечаны 50-годдзю пачатку Вялікай Айчыннай вайны 1941—1945 гг. 15.15 — «Крылы памяці». Музычная радыёкампазіцыя. 16.15 — «Рамантыкі». 17.15 — канцэрт. 17.40 — «Наша мінуўшына». Радыёчасопіс. 18.00 — «У люстэрку падзей». Перадача на міжнародныя тэмы. 18.50 — «Машэрава, 21». Прафсаюзны веснік. 19.25 — «Памяць сэрца». Радыёчасопіс. 20.00 — «Дзень нашага жыцця». 20.15 — вячэрняя казка. 20.30 — «Вячэрняя зарніцы». 21.00 — «Альпійская балада». Музычны радыёспектакль. 22.15 — «У вашу фанатэку». 23.10 — «Ад першага дня да Перамогі».

НАДВОР'Е

21 чэрвеня

Усход, заход, даўжыня дня: Мінск — 4.37, 21.45, 17.08; Віцебск — 4.18, 21.43, 17.25; Магілёў — 4.26, 21.34, 17.08; Гомель — 4.33, 21.22, 16.49; Гродна — 4.54, 21.58, 17.04; Брэст — 5.04, 21.49, 16.45.

Сёння ўдзень па рэспубліцы чакаецца воблачнае з праясненнямі надвор'е, месцамі, пераважна па ўсходу, пройдуць дажджы, навальніцы, магчыма град. Тэмпература паветра ў Гродна — 18—20, Брэсце і Мінску — 20—22, Віцебску, Магілёве і Гомелі — 25—27 градусаў цяпла.

У наступныя двое сутак: 22-га чэрвеня месцамі пройдуць дажджы, 23-га чэрвеня без ападкаў. Тэмпература паветра ўначы 8—12, удзень — 18—23 градусы цяпла.

Л. САНКЕВІЧ,
інжынер-сіноптык.

СОВЕТСКАЯ БЕЛОРУССИЯ СЁННЯ Ў НУМАРЫ

Да 50-годдзя пачатку Вялікай Айчыннай вайны. **Брэсцкая крэпасць змагаецца за мір.** 22 чэрвеня ў горад над Бугам прыбываюць дэлегацыі з 43 дзяржаў планеты.

Партыя — прыхільнік рэгулюемага рынку. Матэрыялы з навукова-практычнай канферэнцыі «Праблемы ўласнасці і цэнавай палітыкі ва ўмовах пераходу эканомікі да рынкавых адносін», якая адбылася ў ЦК КПБ.

«Кур'ер планеты». Міжнародная інфармацыя.

Афіша дня.

Галоўны рэдактар У. Б. НАРКЕВІЧ.

НАШ АДРАС

220041, гор. Мінск, Ленінскі праспект, 77, рэдакцыя газеты «Звязда».

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай — 32-51-05, аддзела пісьмаў — 32-04-52; 32-41-92, рэкламы і аб'яў — 32-35-91, навін — 32-60-13.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Тыраж 102.822.
Індэкс 63850.
Зак. № 119.

Выходзіць 250 разоў на год.

М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12